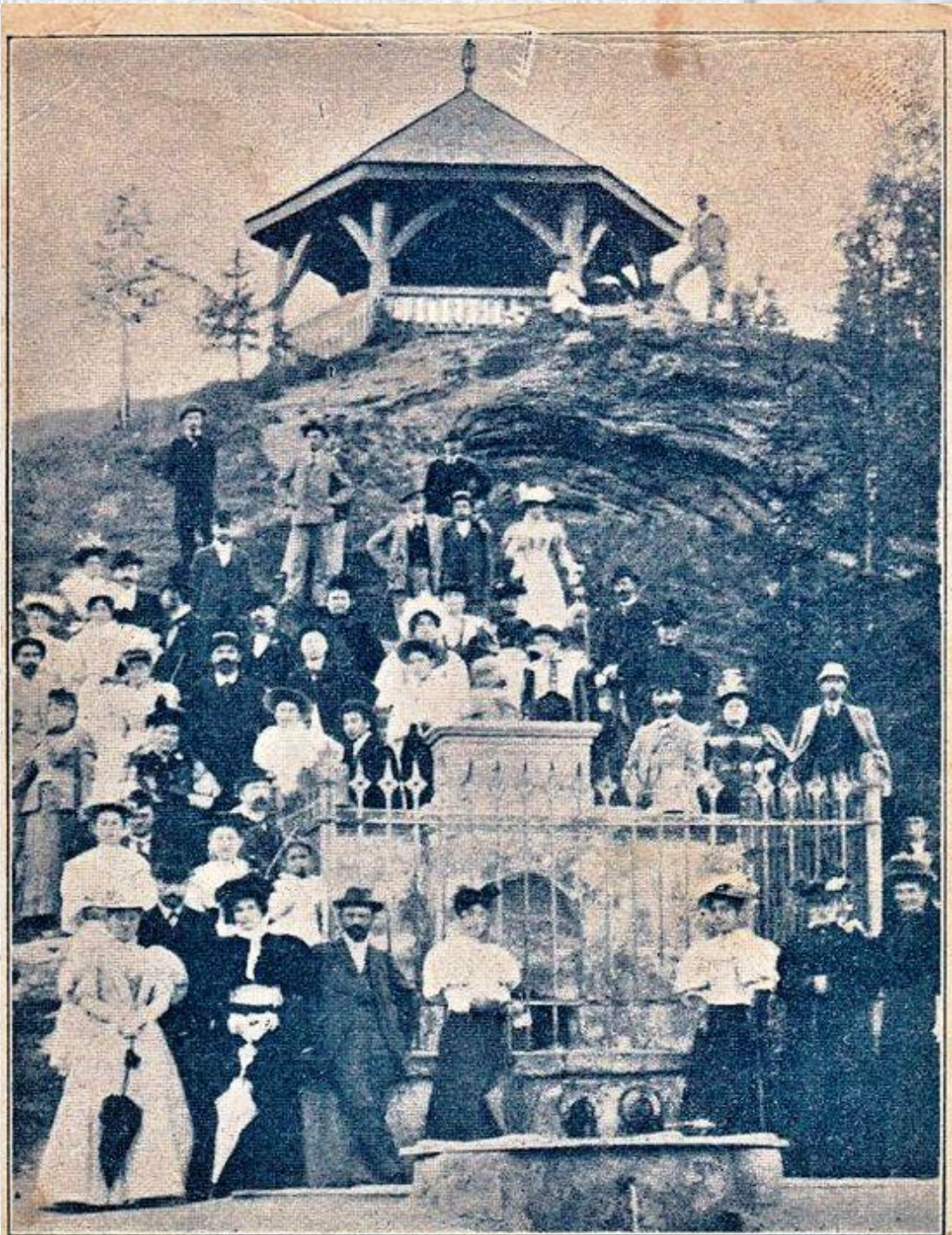

PISANII

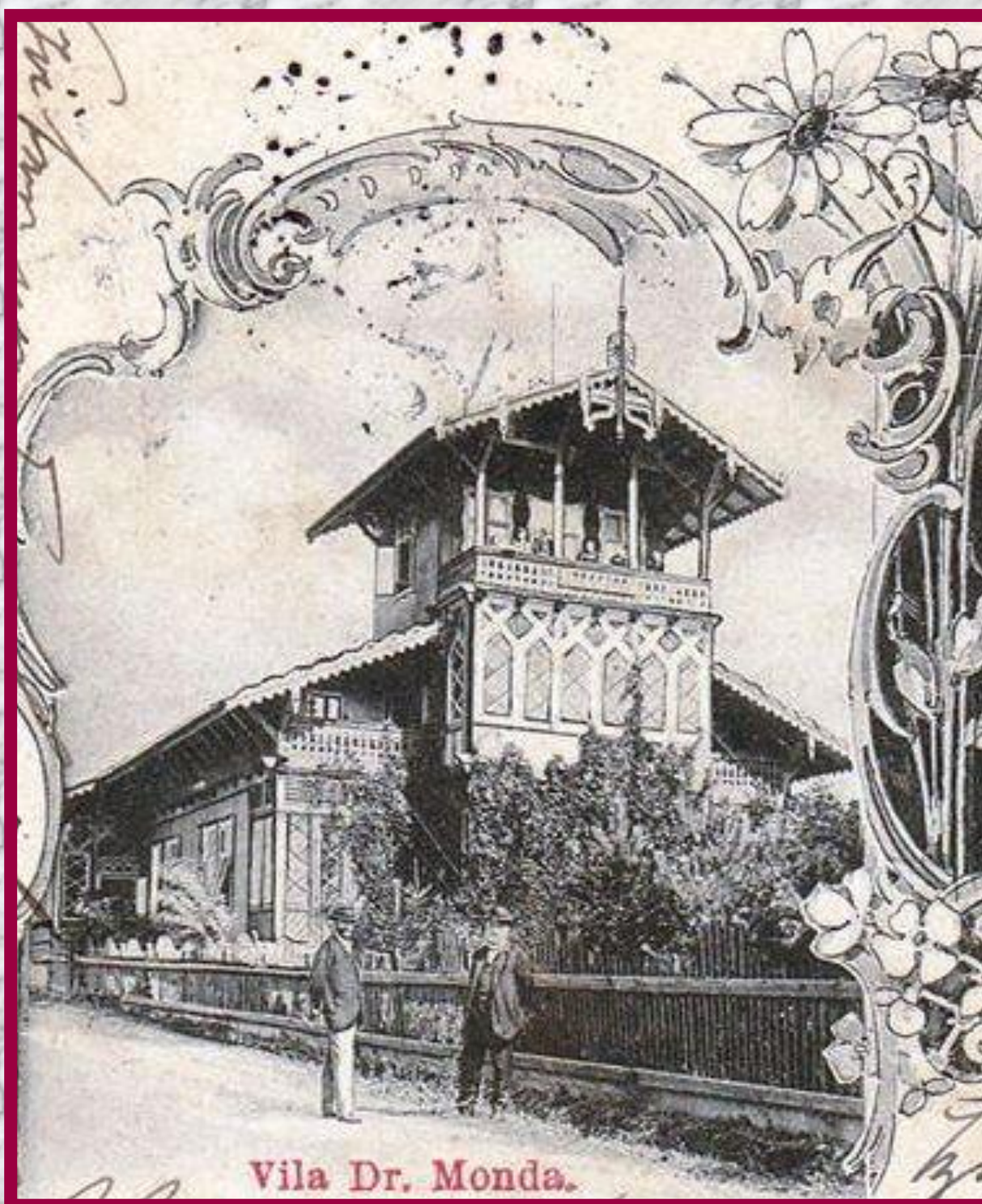
S
Â
N
G
E
O
R
Z
E
N
E

Suvenire dela Sanjorsulu romanescu

SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ

ANUL IX, NR. 3(91), MARTIE 2020

Vila Dr. Monda.

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

Coperta 1: Stațiunea Sângeorzului din alte vremuri

Coperta 2: Stațiunea Sângeorzului din alte vremuri

Coperta 3: Stațiunea Sângeorzului din alte vremuri

Coperta 4: Stațiunea Sângeorzului din alte vremuri

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi, prof. Radu Cârțu), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

PISANII SÂNGEORZENE
- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL IX, NR. 3(91), MARTIE 2020

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
<u>BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE</u>	
<i>Corpul învățătoresc din Sângeorgiu</i>	6
DORIN DOLOGA, <i>Testamentul lui Maxim Lica din Sângeorz-Băi</i>	7
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Trecerea la cele veșnice a lui Maxim Lica</i>	11
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Tractul Bistrița într-un Șematism ortodox din Ungaria și Transilvania pe anul 1916</i>	13
<u>DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – Publicistica</u>	
NICOLAE TRIFOIU, <i>Naturalistul și istoricul ardelean Artemiu Publiu Alexi, Anexa VI – O listă cu 174(175) ofițeri</i>	18
<i>Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor</i>	28
<u>RESTITUIRI</u>	
<i>Din istoricul stațiunii sângeorzene - Memoriu</i>	34
<i>„Izvorul” – Reuniune de împrumut și păstrare Sângeorgiul-Român</i>	38
<u>MEMORII</u>	
<i>Ziar de război – 1914-1918</i>	39
<u>DR. LAURENȚIU OANEA - Din activitatea de parlamentar interbelic</u>	
<i>Oglindirea activității lui Laurențiu oanea în presa ostilă lui</i>	43
<i>Teroarea de la Sângeorz-Băi</i>	46
<u>TRADIȚII</u>	
<i>Dorul și jalea în poezia poporului român</i>	47
<u>COMUNISM</u>	
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Propuneri cu elementele pentru încadrare în ordinul nr. 100/C, Cabinet UM, din raza Serviciului Securității Poporului Bistrița</i>	51
<u>RECENZIE</u>	
Drd. MIHAI-OCTAVIAN GROZA, <i>Ruxandra Cesereanu (coordonator), Iuliu Hossu-trei Portrete, Tg.-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2019</i>	63

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

CORPUL ÎNVĂȚĂTORESC DIN SÂNGEORGIU

- Anul școlar 1873/1874 -

Numele și prenumele	A propus	Suma orelor pe săptămână
Mihaiu Domide, învățător ordinar în clasa a IV-a	Afară de religieune toate obiectele literare	25
Simeon Tanco, catihet greco-catolic	Religiunea în clasele III și IV	6
Eremia Șorobetea, învățător ordinar în clasa a II-a	Afară de religieune toate obiectele literare	25
Ștefan Utalea, învățător ordinar în clasa a III-a	Afară de religieune toate obiectele literare	25
Bartolomeu Șorobetea, învățător ordinar în clasa I	Afară de religieune toate obiectele literare	25

Numărul școlărilor și școlărițelor de la Școala trivială din Sângeorgiu

- Anul școlar 1873/1874¹ -

C l a s a	Î n c e p u t	T e r m i n a t	Pă ră s i t	Ro mâ ni	Ger mani	Ma ghi ari	Sl a vi	Is rae li ți	Gr. cat.	Ro cat.	Gr. Ort	Cf. g.	Is rae li ți	S u m a	E m i n e n ș i	P r i m a	S e c u n d a	T e r t i a	N e x t a m i n a ț i	S u m a
I	95	54	41	54	-	-	-	-	54	-	-	-	-	54	-	-	-	-	-	-
II	50	36	14	36	-	-	-	-	36	-	-	-	-	36	-	-	-	-	-	-
III	65	25	40	25	-	-	-	-	21	-	-	-	-	21	9	11	5	-	-	25
IV	30	21	9	21	-	-	-	-	21	-	-	-	-	21	8	10	4	-	-	22
S u m a	240	136	104	136	-	-	-	-	136	-	-	-	-	136	-	-	-	-	-	-

¹ A patra programă de la gimnaziul public superior românesc (grăniceresc) greco-catolic din Năsăud pe anul școlastic 1873/1874, Bistrița, 1874, pp. 48-49.

TESTAMENTULUI LUI MAXIM LICA DIN SÂNGEORZ-BĂI

Dorin Dologa

Localitatea Sângeorz-Băi a dat o serie de personalități, dintre care cei mai cunoscuți sunt Solomon Haliță și Laurențiu Oanea. Sângeorz-Băi este o localitate bogată în personalități. Alte personalități sunt cele aparținând familiei Lica din Sângeorz-Băi, printre care s-a numărat George Lica, Maxim Lica și Dănilă Lica.

Maxim Lica a fost judecător la Judecătoria din Sângeorz-Băi. El a lăsat un testament care ne dezvăluie fațetele persoanei sale complexe. Maxim Lica dispunea de o viziune economică fundamentată și cuprinzătoare. El a fost un om care a activat în „piața liberă” și care a înțeles pe deplin că fragmentarea averii la mai mulți moștenitori nu are nici un fel de rezultat palpabil pentru comunitate. Titularul testamentului a fost nu numai un bun român, ci și un om care s-a gândit la viitorul națiunii române din această zonă. Asigurarea fondurilor necesare urmării unor școli de către descendenții Regimentului II românesc de graniță din zonă a stimulat formarea unor oameni pregătiți să lumineze poporul și să-l ridice din starea de înapoiere în care se afla majoritatea românilor din zonă. Autorul testamentului cunoștea bine și tarele neamului românesc, sugerând ca în situația în care se constată fraude în administrarea „micii fundațiuni”, cum o numea el, aceasta să treacă în patrimoniul administrației bunurilor grănicerești năsăudene. Maxim Lica avea în vedere în acest sens lipsa de responsabilitate care putea să se manifeste și în cazul administrării fundației lăsate de el.

În afara cunoștințelor solide de drept civil și a fenomenului fragmentării averii, el a fost extrem de familiarizat cu principiile vieții economice.

Maxim Lica i-a avut în vedere și pe urmașii fraților și surorilor lui, solicitând prin testament ca acestora să li se acorde burse din fundația sa cu prioritate.

Principiile dreptului civil funciara, prin care averea se împărțea la mai mulți moștenitori, a fost, așa cum a înțeles în mod corect Maxim Lica, izvorul sărăciei populației rurale românești. „Vina” a aparținut intelectualității românești rurale, preotului, învățătorului, primarului, notarului, care ar fi trebuit să lumineze poporul. Această situație s-a perpetuat în timp, românii având dificultăți și astăzi în a înțelege și a anticipa efectul în economie al acțiunilor lor.

Redăm în continuare conținutul testamentului lui Maxim Lica¹:

¹ Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, fond *Prefectura Județului Năsăud*, inventar pe numere de bază, dosar 304/1925, ff. 12-14.

DORIN DOLOGA

TESTAMENT

Cu mintea întreagă, după cugetare matură, din voia liberă și fără silă sau îndemn dispun peste averea mea mobilă și imobilă în modul următor:

1. Casa în care locuiesc, clădită prin mine și fratele meu Georgiu, a cărui parte însă am răscumpărat-o, cu toate apartamentele ei dimpreună cu grădina o testez¹ comunității locuitorilor români foști grăniceri și următorilor² lor din comuna Sângeorz cu destinația de casă parohială și cu condiție ca în timp de scaldă³ să se dea cele patru odăi din sus în chirie la oaspeți și prețul chiriei să se întrebuințeze pentru reparații și contribuțiunea casei, restul eventual pentru reparațiuni mai mari și clădiri din nou spre ușurarea locuitorilor proprietari; când însă vor clădi o casă parohială în alt loc mai potrivit, casa rămână celor ce le-am testat-o numai să nu se folosească de birt sau alt scop desonestatoriu⁴.

2. Morile mele de făină respectiv moara din jos și părțile mele din moara din sus (7/8) le testez comunității locuitorilor români foști grăniceri și următorilor lor din comuna Sângeorz; însă cu acea condiție și îngreunare, ca jumătate venitul curat să se întrebuințeze de stipendie⁵ în suma de 350 de fl. v.a. (trei sute cincizeci florini v.a.) pentru acei tineri români și descendenți de grăniceri din Sângeorz care absolvind gimnaziul se vor resolvia⁶ studia drepturile.

Din întreg venitul curat al morilor însă, - adunat și alocat spre fructificare⁷ din mai mulți ani – înainte de toate să se năzuiască proprietarii, de cumva nu mi va succede mie până voi fi la viață să aquire⁸ spre scopul sus amintit prin cumpărare și celelalte mori de făină de aici, ca așa venitul curat jumătate din toate morile să fie a comunității numite, iar cealaltă a fondului de stipendii menționat, prin urmare folosința comunității și întrebuințarea venitului curat pentru stipendie va urma numai după aquirarea celorlalte mori event[ual]. După depunerea spre fructificare a unei sume potrivite cu prețul realităților de cumpărat.

Dacă locuitorii vor fi mulțumitori și pătrunși de însemnătatea culturii, atunci cu bună seamă nu vor cruța osteneala de vreo câțiva pași spre a concurge cu măcinișul la morile lor prin care faptă se va înmulți venitul și se va face posibilă înduplicarea⁹ celorlalte proprietăți de mori de a vinde comunității pe acelea.

3. Posesiunea mea de pământ o menesc și testez în natură pentru stipendierea și ajutorarea acelor tineri români descendenți ai grănicerilor din Sângeorz, care vor frecventa clasele gimnaziale cu succes bun.

¹ O las prin testament.

² Urmașilor.

³ Timpul în care funcționau băile din Sângeorz-Băi

⁴ Nesigur.

⁵ Ajutor în bani acordat unui elev.

⁶ Vor urma studiile la drept.

⁷ Depus în bancă pentru a spori prin dobânzile adăugate.

⁸ Achiziționeze.

⁹ Dublarea.

 TESTAMENTULUI LUI MAXIM LICA DIN SÂNGEORZ-BĂI

Posesiunea să se arendeze partiatim¹ pentru scopul numit.

4. Averea mea mobilă să se prefacă în bani și să se aloce spre fructificare. Din interese jumătate să o primească învoățătorii de la școlile românești din loc ca o mică gratificare pentru ostenele lor în administrarea averilor testate; fiindcă mult, puțin, dânzii vor fi de regulă mai adeseori ocupați cu aceste agende; iar cealaltă jumătate să o întrebuințeze Comisia administratoare după necesitate și buna sa chibzuială în favoarea premiilor la școlarii diligenți² din școlile românești locale; de altă parte ca celor absolvenți să li se înlesnească trecerea la gimnaziu.

Despre toate acestea să se facă un statut întrunit cu statutul fondului pentru premiarea pruncilor – așternându-se spre aprobare, care apoi să se tipărească dimpreună cu acest testament și barem 100 de exemplare să se împartă locuitorilor de aici, ca să le fie cunoscută modalitatea acestei mici fundațiuni.

De principii conducătoare la statute să servească următoarele: venitul curat din mori să se aloce în tot anul spre fructificare – și când nu ar fi competenți în vreun an, sau venitul ar trece suma fixată pentru un stipendiu, întrecământul să se rezerve pentru altul, sau mai multe asemenea stipendii.

De la mori pentru măciniș să nu se ia mai multă vamă și nici mai puțină, decât cea legiuită ca și pe alte sate. Bucatele adunate să se vândă în timpul când au prețul mai bun.

Administrarea morilor în regie proprie să nu se facă numai în cazul cel mai extrem și numai până ce se va căpăta închirietor. De se va face închirierea prin licitație publică, cel ce dă mai mult să nu se primească, dacă nu e cunoscut de om foarte solid, în acest caz să se respingă licitatorul nesolid și să se arendeze morile din mână liberă.

Comisia administratoare de fonduri să constea din învoățători români din loc, din parohi și din patru membrii aleși dintre locuitorii proprietari, care apoi să se constituie. La cazuri de administrare a morilor și ținerea lor în stare bună, apoi a clădirii lor din nou și altele asemenea, comisia să se înmulțească prin primar, notar și alți doi membrii aleși, toți ca votanți.

Dintre competenții la stipendie cu asemenea calitate să se prefere descendenții fraților și a surorilor mele timp de douăzeci de ani.

Aceste principii și poate altele, care mai târziu aș cugeta și însemna pe o hârtie deosebită prevăzută cu subscrierea mea să se observe³ la facerea statutului, alte principii și prescrieri să se să se stipuleze prin comisie, din care apoi să se facă statutul.

Rog pe toți cei competenți ca să fie în toate procedurile lor și în administrarea acestei mici fundațiuni cu cea mai mare dreptate, ca așa, această a mea ultimă dispoziție pentru care m-am pregătit ferm și demult prin retragere și cruțare adeseori judecat și criticat, să fie cu succes binecuvântată.

Cu toate acestea aducându-mi aminte și de o administrare sinistă, de defraudări pe-

¹ În parte.

² Harnici.

³ Să se ia în considerare.

DORIN DOLOGA

cuniare și îndeosebi de un indiferentism al locuitorilor de aici, pe care prin aceasta îi înzestrez cu dreptul de control și de incusă¹, de aceea mă văd necesitat a dispune ca:

5. În caz neașteptat, când administratorii acestor mici fonduri ar scurta de repetate ori această fundațiune prin administrare sinistră, prin peculări², defraudări bătătoare la ochi, când cei înzestrați³ cu controlul ar dovedi o indiferență și indolență și nu ar stărui pentru pedepsirea celor vinovați și rebonificarea⁴ daunei, atunci zic în acel caz comunitatea foștilor grăniceri și respectiv următorii lor să piardă prin sentință judecătorească toate câte le-am testat aici și realitățile toate dimpreună cu sumele alocate să treacă în posesia și proprietatea fondului de stipendii din Năsăud, ce e a tuturor foștilor grăniceri din al doilea Regiment român de graniță respectiv a următorilor lor.

De aceea președintele administrației fondului în urmă numit va avea drept de control și revizie.

Închei cu speranța vie și adâncă dorință ca la acest caz din urmă niciodată să nu se dea ansă⁵ de aplicare, ci cele testate să le aibă, să le folosească foștii grăniceri de aici, următorii lor și pruncii lor totdeauna pururi și în vecii vecilor.

Sângeorz, în 19 ianuarie 1883

Maxim Lica, jude⁶ regal în pensie,

Noi subscrișii martori adevărim că Dl. jude regal Maxim Lica a declarat cu mintea întreagă și de bunăvoie acest testament, scris cu mâna sa, de ultima sa voință și l-a scris cu mâna proprie în fața noastră.

Cuprinsul testamentului noi nu-l cunoaștem

Datum ut supra⁷

Mihai Domide, învățător primar și martor testamentar,

Ieremie Șorobetea, învățător și martor testamentar.

¹ Anchetă.

² Delapidări.

³ Însărcinați.

⁴ Recuperarea.

⁵ Prilej.

⁶ Judecător.

⁷ Dat (scris) mai sus – formulă juridică utilizată în acte.

TRECEREA LA CELE VEȘNICE A LUI MAXIM LICA

Alexandru Dărăban

La data de 14 Martie 1887 sosea pe adresa *Gazetei Transilvania* din Brașov o știre tristă din Sângeorgiu scrisă de Dănilă Lica, avocat, care anunța că „în numele meu și al tuturor consângenilor, cu inima înfrântă de durere aduc la cunoștința amicilor și cunoscuților, că iubitul meu frate Maximilian Lica, jude regiu în pensiune, după o scurtă, dar grea suferință, în noaptea de 13 spre 14 Martie a. c. la 1 oră după miezul nopții în al 59-lea an al etății, dându-și nobilul său suflet în mâna Creatorului s-a depărtat la cele eterne. Rămășițele pământești se vor înmormânta în cimitirul din Sângeorgiu în 16 l. c. la ora 10 a. m.

Fie-i țărâna ușoară și memoria eternă!”¹.

Dănilă Lica va reveni cu un articol din Sângeorgiu la data de 16 martie 1887, cu un articol pe adresa aceleași gazete, în care prezenta înmormântarea fratelui său, făcându-i și o scurtă biografie. În cele ce urmează vom da publicității acest articol:

Astăzi s-au așezat la vecinica odihnă rămășițele pământești ale unuia dintre cei mai vrednici bărbați noștri judele reg. de tribunal, Maximilian Lica retras de vreo 8 ani în pensiune, nu mai petrece între noi.

Înmormântarea s-a făcut cu cea mai mare pompă ce se poate vedea în satele de rând; nimic nu s-a cruțat pentru ridicarea acestei triste festivități; sicriul înfrumusețat cu două cununi frumoase: una din partea iubitului frate Dănilă, și alta din partea tinerimii școlare din loc a fost petrecut la mormânt de o mulțime imensă de oameni atât de aici, cât și din jur. Semn învederat despre simpatia, iubirea și popularitatea, de care s-a bucurat repauzatul între ai săi!

Din cele următoare se va vedea lămurit de unde mai ales această iubire și simpatie:

Maximilian Lica, fiul preotului de aici, oarecând Ilie Lica, născut la anul 1828 după trecerea cursului școlastic în școlile elementară și trivială de aici a trecut la școala capitală militară din Năsăud, de aici la liceul din Bistrița și apoi la Oșorhei unde a ascultat retorica și poezia sau clasa a V-a și a VI-a, după împărțirea de atunci, rezolut a urma celelalte cursuri la Blaj. Dar omul propune, Dumnezeu dispune! Memorabilele evenimente din anul 1848 l-au răpit și pe el în vârtejul lor și rămas cu atâta carte, nu s-a mai întors la școală, ci după potolirea revoluțiunii a intrat în funcțiuni și a învățat de aici încolo în școala vieții.

Cât și ce a învățat el în această școală ne arată nu numai ridicarea lui la demnitatea de prim jude regesc de Tribunal, dar și faptele și înțeleptele lui sfaturi, care erau căutate, ca pâinea cea de toate zilele.

Abia ieșit din cl. a VI-a a unui liceu, îl aflăm sub mâna majorului Kauffmann așezat ca cancelist și însărcinat cu afaceri administrative destul de grele mai cu seamă considerând

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul L, 1887, nr. 50 (5/17 martie), p. 3.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

epoca de fier militară de atunci.

Dar nu numai atâta, pe umerii lui căzuse și sarcina de a suplini locul bunului său părinte, care într-aceea lăsase după sine văduvă și orfani.

Și el și-a făcută datoria!

Pe la anul 1860 și el ca mai toți ai noștri împrăștiați prin lume vine la Năsăud și ia parte activă la lupta ce am avut de purtat cu regimul vienez pentru redobândirea averilor scolastice și după câștigarea acestora îl aflăm totdeauna între acei vrednici bărbați, care au avut misiunea a apăra și a regula aceste afaceri.

La anul 1862 a trecut ca asesor la Sedria generală identică cu tribunalul de judecată, unde a rămasă până la anul pensionării sale 1879, totdeauna fiind unul din cei mai activi și mai drepecți judecători.

Și cine nu cunoaște inima lui românească și sufletul lui învăpăiată pentru cauzele românești?! Cine nu-l cunoaște și nu l-a văzut totdeauna între luptătorii trebilor românești!

...

La anulă 1879 după trecerea lui în pensiune a aflat de bine a se așeza în comuna sa natală, a bună seamă cu scop ca să poată fi mai folositor numeroaselor sale rudenii precum și binelui comun, ceea ce a dovedit îndată de la început, căci în primii ani vizita adese școlile și cu deosebire la esamene împărțea școlarilor mai buni frumoase sume de bani ca premii pentru încurajare; ceva mai târziu a pusă temelia unei fundațiuni, care va ajunge în scurtă la 1000 fl. v. a. cu menirea, ca o parte din dobândă să se împartă școlarilor ca premiu la examene, iar o altă parte să se dea ca ajutor celor născuți de aici, care vizitează școli medii.

Pe la anulă 1885 a dat școlilor de aici un pământ de mare valoare, care a și trecută în proprietatea și folosința acestora.

În anul trecută a surprins din nou pe consătenii săi cu daruri deosebite, a lăsat prin document de donațiune comunei sale două mori cu 5 pietre în cea mai bună stare cu condițiune ca din venitul anual de circa 6-700 fl. să se dea ca stipendiu o sumă de 350 fl. v. a. unui tânăr român din loco, care va studia dreptul, iar restul să se folosească pentru procurarea vitelor de prăsilă de rasă nobilă.

Iar casele sale le-a donat comunei cu îndatorirea expresă de a le lăsa ca locuință parohului rom. gr.-cat. Toate aceste dispozițiuni încât nu sunt încă deplin regulate sperăm că se vor regula în scurtă spre binele și mulțămirea donaților și pentru liniștea sufletească a neuitatului mecenat.

Iar noi și până atunci, în numele celor ce gustă și vor gusta din fructele osteneților acestui mare binefăcător îi zicem: odihnește în pace suflet nobilă și fii asigurat că vom păstra amintirea Ta din neam în neam¹!

¹ Gazeta Transilvaniei, Brașov, Anul L, 1887, nr. 66 (24 martie/5 aprilie), pp. 2-3.

Tractul Bistrița într-un Șematism ortodox din Ungaria și Transilvania pe anul 1916

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Termenul de *șematism* (schematismus lat.) provine din cuvântul grecesc „schema”, adică formă, figură, model, mostră și este un cuvânt vechi care nu mai este utilizat în prezent în literatura periodicelor.

Enciclopedia Română (Sibiu, 1904) dă o definiție a șematismului ca fiind o combinare după o anumită schemă, specifică Bisericii Catolice și amintește doar șematismul diecezan ca o descriere a diecezei dimpreună cu consemnarea tuturor preoților după anumite rubrici. O altă definiție, mai largită, o prezintă *Dicționarul Limbii Române* (București, 1986) ca fiind o condică în care se înregistrează în mod sintetic diferite date, nume, acte, situații cu caracter religios, administrativ, militar, școlar etc. În schimb *Dicționarul Explicativ al Limbii Maghiare* (Budapesta, 1972) spune că șematismul este o listă (index) de nume și grade ale ofițerilor din armată, ale funcționarilor etc. Fiind specifice Bisericii Catolice, șematismele se regăsesc mai mult în literatura periodicelor din Transilvania, aici fiind nucleul Bisericii Române Unite. Ele oglindesc pe deplin organizarea și eficiența specifice regimului austriac¹.

Șematismele religioase sunt cea mai mare categorie și sunt structurate pe dieceze. Ele prezintă într-un mod bine organizat și ușor de consultat schema întregii dieceze de la episcop, vicar la canonici, arhiepiscopi, cancelari, lectori, arhimandriți, notari, avocați etc. cu numele acestora. De asemenea este dat șirul complet al parohiilor cu toți preoții, numărul de credincioși pe religii și distanțele la reședința catedrală. În continuare poate să apară o listă cu teologii care așteaptă hirotonisirea și cu posturile vacante, precum și liste cu elevii și studenții din școlile și institutele teologice patronate de dieceză².

Literatura șematismelor se regăsește numai în aria transilvăneană a culturii românești. Aceste desfășurătoare sistematizate de structuri și persoane în cadrul unor instituții din sfera administrativă, bisericească, militară etc. poartă amprenta propensiunii regimului austriac spre organizare și eficiență. Șematismele, ca publicații periodice, își au sorginea în mai vechea literatură a calendarelor, sub ale căror nume și imagine au apărut la început. Trecerea de la calendar la șematismul propriu-zis s-a făcut prin adăugarea la datele calendaristice a informațiilor care avi-

¹ Anca Popa, Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj-Napoca, <http://www.bjc.ro/new/files/revista-lectura/sematismele.pdf>.

² *Ibidem*.

zau publicul cititor asupra unui spectru mai larg de cunoștințe. Spre deosebire de spiritualitatea est europeană, ortodoxă, unde calendarele au devenit cu timpul reviste literare, Imperiul catolic central a impus calendarul pragmatic, furnizor mai ales de date administrative. Sub această formă coabitantă s-a apropiat noul gen publicistic de părțile Ardealului, pe parcursul secolului al XVIII-lea¹.

Un asemenea șematism a fost întocmit și de Mitropolia ortodoxă de la Sibiu pe anul 1914, continuându-se cu anii 1915, 1916 și 1917, în care era reprezentată toată organigrama. În cele ce urmează vă vom prezenta acest șematism pe anul 1916. Aceasta începea cu prezentarea ierarhilor Mitropoliei, după cum urmează:

- Arhiepiscop și Mitropolit: Excelența Sa Înalt Preasfințitul Domn Ioan Mețianu, arhiepiscop al Transilvaniei, mitropolit al românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania, consilier intim al Majestății sale ces. și reg. apostol., cavaler al ordinului „Coroana de fier, cl. II”, proprietar al crucii cea mari al ordinului „Francisc Iosif”, membru în casa magnaților², etc.³.

- Episcopi diecezani:

a) Preasfinția Sa Domnul Ioan I. Papp, episcopul Aradului, Oradiei-mari, Ienopolei, Hălmagiului și al părților anexate din Banatul-Timișan, membru în casa magnaților, etc.⁴;

b) Preasfinția Sa Domnul Dr. Miron E. Cristea, Episcopul Caransebeșului, membru în casa magnaților, etc.⁵.

Se continua apoi cu Sinodul episcopesc, Demnitarii mitropolitani și Congresul național-bisericesc⁶.

Congresul național-bisericesc era prezidat de mitropolit, iar ca membri naturali erau episcopii diecezani⁷.

Tractul Bistrița făcea parte din Arhidieceza Transilvaniei. Din partea clericilor a făcut parte Grigore Pletosu, protopresbiter în Bistrița (reprezenta și Dejul), iar din partea mirenilor dr. Vasile Pahone avocat în Bistrița⁸.

În paginile ce au urmat era prezentată Arhidieceza Transilvaniei care păstra aceeași formă de organizare ca și cea la nivel mitropolitan, cu mici diferențe.

Tractul Bistrița era reprezentată în Sinodul mitropolitan de Grigore Pletosu –

¹ Ioan Chindriș, *Cel mai vechi șematism românesc cunoscut: Oradea, 1813*, <http://www.historica-cluj.ro/anuare/AnuarHistorica2002/14.htm>.

² *Dieta Ungariei* (în maghiară *Magyar Országgyűlés*), care a precedat Parlamentul Ungariei din zilele noastre, a fost până în 1918 adunarea legislativă a Regatului Ungariei. Dieta consta din două camere: *Camera magnaților*, din care făceau parte magnați și membri ai clerului înalt, și *Camera reprezentanților*, în care erau aleși deputați ai comitatelor și ai orașelor libere

³ *Calendariu pe anul comun de la Christos 1916*, Sibiu, Anul LXVI, p. 37.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, pp. 37-38.

⁷ *Ibidem*, p. 38.

⁸ *Ibidem*.

TRACTUL BISTRIȚA ÎNTR-UN ȘEMATISM ORTODOX DIN UNGARIA ȘI
TRANSILVANIA PE ANUL 1916

protopop în Bistrița, Iosif Popescu – director banca „Mureșana” în Reghin și Dr. Ioan Popescu – avocat în Reghin¹.

După prezentarea structurii arhidiecezane s-a trecut la prezentarea fiecărui trac în parte. În rândurile ce urmează vom prezenta organizarea Tractului Bistrița care avea reședința protopresbiterială în Bistrița. Numărul sufletelor din acest tract era de 19.072.

Scaunul protopresbiterial era ocupat ca și președinte de Grigore Pletosu².

Membri:

Eliseu Dan, paroh în Borgo-Suseni³

Alex. Popoviciu, paroh în Cușma

V. Bălan, paroh în Blașfalăul-superior⁴

Mihai Pascu, paroh în Șimotelnic⁵

Constantin Flămând, paroh în Borgo-Rus⁶

Iuliu Suceava, paroh în Borgo-Prund⁷

Defensor matrimonial: Nicolau Bălan, notar cercual pensionar în Blașfalăul-superior

Notar: Pavel Beșa, presbiter, învățător pensionar în Borgo-Prund.

Comunele:

Bârla: 253 [suflete], *Berlád*) parohie unită Șieul Mare, *Nagysajó*, Vasile Nașcu - paroh; Școală confesională greco-ortodoxă comună cu greco-catolicii; Gregoriu Șuteu-învățător.

Bistrița: 330 [suflete], *Beszterce*, parohie unită în loc, Gregoriu Pletosu – protopresbiter. Oraș cu diferite școli străine.

*Blașfalăul-inferior*⁸: 548 [suflete], *Alsóbalázsfalva*, parohie unită Șintereag, *Somkerék*; Ilarion Boțiu – paroh; George Pop – învățător. Este și școală de stat.

*Blașfalăul-superior*⁹: 689 [suflete], *Felsőbalázsfalva*, cu filiile Sigmir: 55 [suflete] și Terpiu: 85 [suflete], *Szépnyír* și *Törpény*, parohie unită Șintereag, *Somkerék*; Vasile Bălan – paroh și Alex. Jurca – învățător.

*Borgo-Bistrița*¹⁰: 1760 [suflete], *Borgóbeszterce*, parohie unită Borgo-Prund; Andrei Monda – paroh; Leontina Beșa și Șt. Bărbos – învățători. Este și școală de stat.

*Borgo-Joseni*¹: 1356 [suflete], *Alsóborgó*, parohie unită Borgo-Prund; Leon Buz-

¹ *Ibidem*, p. 45.

² *Ibidem*, p. 55.

³ Borgo-Suseni = Susenii-Bârgăului.

⁴ Blașfalăul-superior = Blăjenii de Sus.

⁵ Șimotelnic = Simionești.

⁶ Borgo-Rus = Rusul-Bârgăului.

⁷ Borgo-Prund = Prundul-Bârgăului.

⁸ Blașfalăul-inferior = Blăjenii de Jos.

⁹ Blașfalăul-superior = Blăjenii de Sus.

¹⁰ Borgo-Bistrița = Bistrița-Bârgăului.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

dug – paroh; Simion Pahone – învățător.

*Borgo-Mijloceni*²: 1213 [suflete], *Középborgó*, parohie unită Borgo-Prund; Ioan Buzdug – paroh; Ioan Duca și Macedon Pop – învățători.

*Borgo-Prund*³: 2331 [suflete], *Borgóprund*, cu filiile Borgo-Mureșeni⁴ și Borgo-Tiha⁵, *Marosborgó* și *Borgótiha*; parohie unită în loc; Iuliu Suceava și Nicolae Șoneriu – parohi; Teodor Rânea - învățător. Este și școală de stat.

*Borgo-Rus*⁶: 987 [suflete], *Oroszborgó*, parohie unită Borgo-Prund; Constantin Flămând – paroh; Al. Țiboc – învățător.

*Borgo-Suseni*⁷: 940 [suflete], *Felsőborgo*, parohie unită Borgo-Prund; Eliseu Dan – paroh; Iulian Flămând – învățător.

*Buduș*⁸: 885 [suflete], *Alsóbudak*, parohie unită Bistrița, *Bestercze*, cu filiile Budacul-săsesc⁹: 126 [suflete] și Orheiu¹⁰: 18 [suflete], *Szászbudak* și *Várhely*); Is. Suceava – paroh. Este și școală de stat.

*Caila*¹¹: 627 [suflete], *Kajla*, parohie unită Șintereag, *Somkerék*; Ioan Langa – paroh; Aurel Chifa – învățător.

*Cârlibaba*¹²: 108 [suflete], *Lajosfalva*, parohie unită Cârlibaba-Bucovina; colonie, se administrează prin parohul din Cârlibaba (Bucovina); școală de stat.

*Chintelnic*¹³: 967 [suflete], *Kentelke*, parohie unită Șieu-Măgheruș, *Sajómagyarós*; Grigore Căileanu – paroh; Vincențiu Runcan – învățător.

*Colibița*¹⁴: 140 [suflete], parohie unită Borgo-Prund; Ilarion Mariș – ieromonah, administrator parohial.

*Coșna*¹⁵: 695 [suflete], *Kosna*, parohie unită în loc; George Truța – paroh; școală comunală.

*Cușma*¹⁶: 609 [suflete], *Kusma*, parohie unită Petriș¹⁷, *Petres*; Alexandru Popoviciu – paroh; I. Griga – învățător.

¹ Borgo-Joseni = Josenii-Bârgăului.

² Borgo-Mijloceni = Mijlocenii-Bârgăului.

³ Borgo-Prund = Prundul-Bârgăului.

⁴ Borgo-Mureșeni = Mureșenii-Bârgăului.

⁵ Borgo-Tiha = Tiha-Bârgăului.

⁶ Borgo-Rus = Rusu-Bârgăului.

⁷ Borgo-Suseni = Susenii-Bârgăului.

⁸ Buduș = sat în comuna Budacu de Jos din județul Bistrița-Năsăud.

⁹ Budacul-săsesc = Budacul de Jos.

¹⁰ Orheiu [Bistriței] = sat în comuna Cetate din județul Bistrița-Năsăud.

¹¹ Caila = sat în comuna Șintereag din județul Bistrița-Năsăud.

¹² Cârlibaba = comună în județul Suceava, Bucovina.

¹³ Chintelnic = sat în comuna Șieu-Măgheruș din județul Bistrița-Năsăud.

¹⁴ Colibița = sat în comuna Bistrița Bârgăului din județul Bistrița-Năsăud.

¹⁵ Coșna = comună în județul Suceava, Bucovina.

¹⁶ Cușma = sat în comuna Livezile din județul Bistrița-Năsăud.

¹⁷ Petriș = sat în comuna Cetate din județul Bistrița-Năsăud.

TRACTUL BISTRIȚA ÎNTR-UN ȘEMATISM ORTODOX DIN UNGARIA ȘI
TRANSILVANIA PE ANUL 1916

*Galați*¹: 1186 [suflete], *Galaçfalva*, parohie unită Herina², *Harina*, Mihail Georgiu - paroh; V. Jeican și Gavril Cristea – învățători.

*Ida-mare*³: 989 [suflete], *Kolozsnagyida*, parohie unită Teaca⁴, *Teke*, cu filiile Dipșa⁵: 128 [suflete], Teaca, Stupini⁶, Milaș⁷, Bratfalău⁸; Ioan Rusu – paroh; Ioan Filip – învățător.

*Iaad*⁹: 349 [suflete], *Jád*, cu filia Dorolea¹⁰, *Aszúbeszterce*: 236 [suflete], parohie unită Jaad; V. Mureșan – paroh.

Năsăud: 213 [suflete], *Naszód*, parohie unită în loc, cu filia Maier¹¹: 73 [suflete], Sângeorgiu¹²: 33 [suflete]; A. Bena – paroh. Este școală de stat și fundațională.

*Sântul*¹³: 440 [suflete], *Sajószentandrás*, parohie unită în Șintereag, *Somkerék*; Alexandru Boier – paroh; școală de stat.

*Șieul-Mare*¹⁴: 645, *Nagysajó*, parohie unită în loc; David Rusu – paroh; școală de stat.

*Șimotelnic*¹⁵: 413 [suflete], Simontelke, parohie unită Bistrița, *Bestercze*, cu filia Monariu¹⁶: 24 [suflete], *Malomárka*; Mihail Pascu – paroh; Adrian Mică – învățător¹⁷.

¹ Galații [Bistriței] = comună în județul Bistrița-Năsăud.

² Herina = sat în comuna Galații Bistriței din județul Bistrița-Năsăud.

³ Ida Mare = Viile Tecii, sat în comuna Teaca din județul Bistrița-Năsăud.

⁴ Teaca = comună din județul Bistrița-Năsăud.

⁵ Dipșa = sat în comuna Galații Bistriței din județul Bistrița-Năsăud.

⁶ Stupini = sat în comuna Sânmihaiu de Câmpie din județul Bistrița-Năsăud.

⁷ Milaș = comună din județul Bistrița-Năsăud.

⁸ Bratfalău = Brăteni, sat în comuna Sânmihaiu de Câmpie din județul Bistrița-Năsăud.

⁹ Iaad = Livezile, comună din județul Bistrița-Năsăud.

¹⁰ Dorolea = sat în comuna Livezile din județul Bistrița-Năsăud.

¹¹ Maier = Maieru, comună din județul Bistrița-Năsăud.

¹² Sângeorgiu = Sângeorz-Băi

¹³ Sântul = Șieu-Sfântu, sat în comuna Șintereag din județul Bistrița-Năsăud.

¹⁴ Șieul-Mare = Șieu, comună din județul Bistrița-Năsăud.

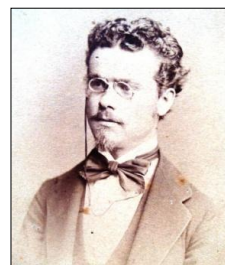
¹⁵ Șimotelnic = Simionești, sat în comuna Budacu de Jos din județul Bistrița-Năsăud.

¹⁶ Monariu = sat în comuna Budacu de Jos din județul Bistrița-Năsăud.

¹⁷ *Calendariu pe anul comun de la Christos 1914*, Sibiu, Anul LXVI, pp. 55-56.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

- PUBLICISTICA -

Naturalistul și istoricul ardelean Artemiu Publiu Alexi

NICOLAE TRIFOIU¹

ANEXE VI

O LISTĂ CU 174 (175) OFIȚERI

în majoritate din fostul regiment de graniță năsăudeană, născuți în satele de pe teritoriul fostului district al Năsăudului, aproximativ de la jumătatea secolului al XVIII-lea până la jumătatea secolului al XIX-lea

Această listă a fost publicată în rubricile „Militaria” ale publicațiilor sibiene „Transilvania” și „Observatorul” din anul 1884, ambele redactate de către George Barițiu. Autorul listei este dr. Artemiu Publiu Alexi, profesor la liceul grăniceresc din Năsăud, colaborator la cele două publicații, așa după cum a precizat și Iuliu Moisil, fostul elev și biograf, în „Figuri grănicerești – prof. dr. Artemiu P. Alexi”.

Lista a fost greșit atribuită lui George Barițiu, cu titlul „Militaria”. Că nu este George Barițiu autorul se înțelege și din notele care o însoțesc, publicate la începutul și la sfârșitul catalogului. Astfel, în trimiterea din josul paginii, în „Observatorul”, VII, 1884, nr. 9 se arată:

„Acest catalog foarte interesant și instructiv este destinat de către onor(atul) domn compuitoriu al lui, a se publica atât în „<<Observatorul>>”, cât și în „<<Transilvania>>”, în care au apărut și istoria regimentului II grănițiar și mai multe articole militare în vreo 8 ani; îi facem loc, în ambele foi, cu cea mai mare plăcere”.

La sfârșitul publicării listei, în nr. 9 al „<<Observatorul>>”, „red.” (se înțelege că George Barițiu), adaugă:

¹ *Arhiva Someșană* (serie nouă), Năsăud, Cluj-Napoca, 2002, nr. 2(30), pp. 19-30.

NICOLAE TRIFOIU

„Pe lângă ce mulțumim domnului corespondent pentru acest catalog, pe care-l considerăm ca un adevărat mărgăritar scump între publicațiile de valoare istorică, dorim din tot sufletul, ca să vedem câte unul ca acesta atât din fastul regiment pedestru grănițariu (Orlat), cât și din cel de husari tot grănițariu trans(ilvan), precum și din regimentul grăniț. Românesc bănățian și din cele două mestecate (amestecate, adică românești și sârbești) tot de acolo. Sângele și l-au vărsat, cele mai grele sacrificii au adus acele trupe de naționalitate română pentru tron, dinastie și monarhie. Dacă locuitorii din al căror sân a eșit acelea (aceia) n-au fericirea de a li se recunoaște meritele lor și a fi tratați mai omenește, încai (măcar) să le fie conservată de ajuns memoria lor în istoria patriei”.

CONSEMNARE

despre ofițerii români născuți în ținutul fostului al II-lea regiment românesc de margine, respectiv al 17-lea de infanterie, care au ieșit parte din institutul militar din Năsăud, ce s-a întemeiat de către împăratul Iosif al II-lea la anul 1784, parte din școlile normale, triviale și din gimnaziul de la Năsăud, parte din academia militară, precum și din alte școli militare. Această consemnare cuprinde pe ofițerii care au servit (și unii mai servesc) de la înființarea regimentului II de margine până astăzi, împreună cu numele de botez și de familie, locul nașterii, trupa sau regimentul la care au servit sau servește, charge (funcția), decorațiunile respectivilor și alte date de interes.

1. Alexi Artemiu P., dr. în filosofie, locotenent la regimentul 63 de line, decorat cu medalia „Bene Merenti”, cl. I, a regelui Carol I, născut în Sângeorgiu.
2. Andreieșiu Gavrilă, locotenent la regimentul 63 de linie, născut în Năsăud.
3. Androne Vasile, la regimentul 17 de margine, locotenent superior, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Năsăud.
4. Anton Ioan - junior, locotenent superior la regimentul 50, născut în Năsăud.
5. Anton Ioan – senior, locotenent la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Năsăud.
6. Anton Nicolae, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia de război” și cu „Crucea pentru serviciu”, a luptat în anii 1848/1849, născut în Năsăud.
7. Anton Teodor, căpitan, întru toate ca Anton Nicolae cu care este frate, serviciu la regimentul 17 de graniță, nr. 11, 51 de linie; a luptat în anii 1848/1849, 1859 cu laudă.
8. Arsenți Franciscu, locotenent superior la regimentul 50, născut în Gledin.
9. Arsenți Teodor, maior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Ordinul lui Leopold”, cl. a III-a, s-a distins în anii 1848/1849, născut în Gledin (pentru aceea ordinul Leopoldin).
10. Arsenți Valeriu, locotenent la regimentul 17 de margine, născut la Gledin.
11. Bacea Iacob, căpitan la regimentul 63 și 31 de linie, decorat cu „Medalia de război”, născut în Borgo-Rusu (Rusu Bârgăului).
12. Balesianu Andrei, locotenent la regimentul 17 de margine și 61 de linie, născut în Leșu.
13. Barna Teofil, căpitan la regimentul 17 de margine și 62 de linie, născut în Maieru.
14. Berariu George, locotenent superior și comandant de baterie la regimentul 17, decorat cu „Crucea pentru armată”, s-a distins la Budenthal, Hagenau, Sonnenwald, Sorgheim, Schwarzwald, Salzbach și a fost vulnerat (rănit) la Phulendorf, născut în Zagra.

ANEXE VI - O LISTĂ CU 174 (175) OFIȚERI

15. Bobu Cornel, locotenent la regimentul 17 de margine, vulnerat la Areda, născut în Maieru.
16. Bodescu Iosif
17. Bodescu Niculae
- ambii sunt frați din Salva și se află în serviciul armatei române, în care s-au distins la Plevna în anul 1877, sunt locotenenți superiori.
18. Borcocelu Daniel, căpitan la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, fu vulnerat la Marco Piave în 28 octombrie 1813, născut în Găureni.
19. Borcocelu Eugeniu, căpitan la regimentele 17 și 9 de margine, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, a luptat în anii 1848/1849, născut în Găureni.
20. Borcocelu Ioan, locotenent la regimentul 41, născut la Găureni.
21. Borgovanu David, locotenent la regimentele 16 și 17 de margine, născut în Leșu.
22. Borgovanu Ștefan, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Crucea pentru merite militare”, „Medalia de argint” pentru bravură, clasa I, „Medalia de război”, „Crucea pentru serviciu”, s-a distins la puntea de la Piski în 7 Faur 1849, născut în Sângeorgiu.
23. Bosga Axente, locotenent superior la regimentele 17 și 14 de margine, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Borgo-Tiha (Tiha Bârgăului).
24. Botta Gregoriu, locotenent la regimentul 50 de linie, „Cavaler (al) ordinului coroanei de fier”, clasa a III-a, s-a distins în anii 1848/1849.
25. Buia Alexandru, locotenent, comandantul Institutului militar din Năsăud, la regimentul 17 de margine, născut în Sângeorgiu.
26. Botta Hiobu, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Ilva Mare.
27. Bucilă Dănilă, locotenent la regimentul 17, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Zagra.
28. Câmpianu Luca, maior, serviciu la regimentele 5, 50, 63 și 64, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru merite”, născut în Hordou.
29. Capcherment Angel (fiul popii George din Năsăud), locotenent colonel la regimentul 17, născut în Năsăud.
30. Cârku (Kirku) Artemiu, căpitan la regimentul 17 de margine, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Rebrișoara.
31. Cârku (Kirku) Emil, căpitan la regimentul 7 de margine (regiment de pionieri), născut în Rebrișoara.
32. Cârku (Kirku) Macedon, locotenent superior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Rebrișoara.
33. Cătiul (Kittul) Dumitru, locotenent la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născut în Zagra.
34. Cătiul Petre, locotenent în armata României, a excelat (s-a distins) la Plevna, născut în Năsăud.
35. Cârdanu Onisim, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Rodna.
36. Cârlan Grigore, locotenent la Honvezi, născut în Borgo-Dioseni (Josonii Bârgăului).
37. Carpu Ioan, locotenent superior la regimentul 17 de margine, s-a distins la Wil-

NICOLAE TRIFOIU

mich, născut în Salva.

38. Corbul Teodor, locotenent la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Zagra.

39. Dâmbu (Moțiu) Atanasiu, locotenent la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, s-a distins în anii 1848/1849, născut în Zagra.

40. Dochie George, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Feldru.

41. Dodie Ioan, locotenent superior la regimentul 17, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Mocod.

42. Domide David, locotenent la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Rodna.

43. Domide Florian, căpitan la regimentul 62, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Rodna.

44. Domide Gherasim, locotenent la regimentele 63 și 82 de linie și, mai târziu, capelan castrens, născut în Rodna.

45. Domide Leon, căpitan la regimentele 50 și 51, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, s-a distins în războiul din 1882 din Herțegovina, la Malieva Radanu, pentru care bravură a căpătat laudator prea înalt (a fost laudat de către împărat), născut în Rodna Veche.

46. Domide Pantelimon, tatăl lui Domide Leon, căpitan la regimentele 17 și 13 de margine și la 50 de linie, decorat cu „Crucea militară pentru merit”, „Cavaler (al) ordinu(lui) rusesc ST (Sfânta) Anna, clasa a III-a, „Medalia pentru război”, „Crucea pentru serviciu”, s-a distins în anii 1848/1849 în 17 lupte, născut în Rodna Nouă (Șanț).

47. Drăganu Demetriu, locotenent la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Zagra.

48. Fetti Spiridon, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Suplai.

49. Flore Ioan, locotenent la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Sângeorgiu.

50. Gaftone Ștefan, locotenent la Honvezi (miliția), născut în Salva.

51. Gabor Enric, locotenent colonel la regimentele 50 și 29, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Șieuț.

52. Gabor Ioan, căpitan manip. la Dragonu Savoieni, nr 5, tatăl lui Gabor Enric și Iosif, născut în Șieuț.

53. Gabor Iosif, colonel la regimentul 5 de Husari și al 5-lea de Dragoni, decorat cu „ordinul coroanei de fier”, clasa a III-a, „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, s-a distins în anul 1849, născut în Șieuț.

54. Gabriel Constantin, locotenent superior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Năsăud.

55. Gabriel Leon, locotenent superior la regimentul 17 de margine, născut în Năsăud.

56. Gabriel Pantelimon, locotenent la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, s-a distins la Areda, născut în Năsăud.

57. Gavriluțiu George, locotenent la regimentul 63, născut în Năsăud.

58. Georgiția Iosif, locotenent la regimentele 17 și 12 de margine, născut în ? (nu este indicat locul nașterii).

ANEXE VI - O LISTĂ CU 174 (175) OFIȚERI

59. Gablan (Galben) Dănilă, locotenent superior la regimentul 17 de margine, s-a distins la Strassburg în 16 octombrie 1793, născut în Năsăud.
60. Grapini Pamfilie, locotenent apoi capelan campestru la regimentul 63, născut în Șanț.
61. Grigoriția Ioan, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Năsăud.
62. Hanganu Andrei, locotenent superior la regimentul 63, născut în Borgo-Bistrița (Bistrița Bârgăului).
63. Hangea Bobu Alexandru, locotenent la regimentul 63, născut în Maieru.
64. Hangea Sever, căpitan la regimentele 17 și 50, decorat cu „Medalia pentru război” și cu „Crucea pentru serviciu”, născut în Maieru.
65. Jechim (Echim) Mihăilă, locotenent superior la regimentul 16 de margine, născut în Monor.
66. Iftene Ioan, locotenent superior la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născut în Mocod.
67. Ignat Nechita, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru armată” și „Crucea pentru serviciu”, astăzi se află în armata României ca locotenent colonel, născut în Salva.
68. Ilieș Vasile, locotenent superior la regimentul 50, născut în Feldru.
69. Ilieș Dănilă, locotenent superior la regimentul 17 de margine, născut în Maieru.
70. Ilieș Ștefan, locotenent superior la regimentul 17 de margine, născut în Maieru (1790).
71. Ilieș George, căpitan la regimentul 17 de margine, decorat cu „Medalia pentru aur pentru bravură” și „Crucea pentru armată”, s-a distins la Schweigerheim și Freischprach (1794), născut în Maieru.
72. Jarda Niceforu (Nichifor), căpitan la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, s-a distins la Freischprach, Schweigerheim, Wormsroth, Bingenwald, Stremburg, Sonnenwald, Arcole, născut în Rebrîșoara.
73. Lăzăric Nicolae, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Rebrîșoara.
74. Lica George, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru armată” și „Crucea pentru serviciu”, a luptat în anii 1848/1849 cu batalionul I, născut în Sângeorgiu.
75. Luchi Leontin, căpitan la regimentul 17 de margine, vice-căpitan și prezident la tribunalul din Năsăud, născut în Feldru.
76. Luchi Iosif, căpitan de Honvezi, a servit și la regimentul 50, născut în Nepos.
77. Lucuția Pamfilie, căpitan la regimentele 63 și 5 de linie, născut în Borgo-Prund (Prundu Bârgăului).
78. Lupoai Ioan, locotenent la regimentul 63, profesor de gimnaziu în Năsăud, născut în Sângeorgiu.
79. Maniu Pahone, locotenent superior la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, comisar de montură, născut în Zagra.
80. Mărgineanu Ernest, căpitan la regimentul 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Budacu.
81. Mărgineanu Ioan, căpitan la regimentul 50 de linie, , decorat cu „Medalia pentru

NICOLAE TRIFOIU

război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Budacu.

82. Maseriu George, locotenent superior la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născut în Borgo-Tiha (tiha Bârgăului).

83. Maximu Login, locotenent la regimentul 50 de linie, născut în Năsăud.

84. Mihalașiu Andrei, locotenent la regimentul 50 de linie, născut în Șieuț.

85. Mihaleșiu Carol, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, a luptat în anii 1848/1849, născut în Șieuț.

86. Mihalașiu Francisc, căpitan de jandarmerie, a servit la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Crucea pentru serviciu”, născut în Șieuț.

87. Mihalașiu Grigore, locotenent superior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru serviciu”, a luptat în anii 1848/1849 cu multă bravură, născut în Șieuț.

88. Mihălașiu Ioan, maior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Șieuț (1819).

89. Mihălașiu Mihăilă, locotenent superior la manipulațiune, născut în Șieuț.

90. Morariu Iacob, locotenent superior la regimentul 17 de margine, s-a distins la Warschau în 19 aprilie 1809, a fost vulnerat la Marco-Pieso în 23 octombrie 1813, născut în Zagra (1790).

91. Moțiu Matei, căpitan la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Zagra.

92. Miron Ioan, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Telciu.

93. Mureșianu Joachim, locotenent la regimentul 50 de linie, născut în Rodna (? de fapt în Rebrîșoara).

94. Mureșianu Ioan, locotenent la regimentul 50 de linie, născut în Rebrîșoara.

95. Mureșianu Iuliu, doctor în medicină, medic la regimentul 2, născut în Rebrîșoara.

96. Munzatu (Mânzatu) Adolf, doctor în medicină, medic la regimentul 2, născut în Borgo-Mijloceni (Mijlocenii Bârgăului).

97. Munzatu (Mânzatu) Gustav, căpitan la regimentul 16 de margine și 46 de linie (născut în ? – desigur, tot în Mijlocenii Bârgăului).

98. Munzatu N., căpitan la manipulațiune, tatăl la cei precedenți, născut în Mijlocenii Bârgăului.

99. Nășcuțiu Albert, locotenent la regimentul 50 de linie, născut în Năsăud.

100. Nășcuțiu Vasile, consilier de manipulație, la regimentul 17 de margine, născut în Năsăud.

101. Nășcuțiu Georgiu, căpitan la regimentele 6 și 50 de linie, , născut în Năsăud.

102. Nășcuțiu Petrea, locotenent la regimentul 50 de linie, comandant la montură, născut în Năsăud.

103. Neamțiu Iacob, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Feldru.

104. Ordace Nicolae, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Parva.

105. Pascu Vasile, medic de regiment la regimentul 9, născut la Salva.

106. Pavelea Emil, locotenent la regimentul 63, născut în Salva.

107. Pavelea Teodor, locotenent superior la regimentul de margine și 51 de linie, nă-

 ANEXE VI - O LISTĂ CU 174 (175) OFIȚERI

cut în Salva.

108. Perie Dionisiu, locotenent la regimentul 17 de margine și 5 de linie, născut în Gledin.

109. Piorașiu Teodor Constantin, căpitan la regimentul 17 de margine, născut în Ilva Mare.

110. Plaianu Alexandru, căpitan la Husari la regimentul 12, născut în Mocod.

111. Popu Alexandru, doctor în medicină, locotenent la regimentele 63 și 82, născut în Nușfalău.

112. Popu Alexandru, locotenent la regimentul 63, născut în Poiana (St. Iosif).

113. Popu Anchidim, capelan castrens, fu omorât ca vicar în Năsăud în anul 1858, fără a fi eruat (aflat) omorâtorii până astăzi.

114. Popu Vasile, căpitan la regimentul 17 de margine, vulnerat la Hangenau, în 12 decembrie 1794, născut în Bichigiu (1790 avansat), moșu la generalul Leonida Popu.

115. Popu Gavrilă, locotenent la regimentul 17 de margine, decorat cu „Medalia de argint”, clasa a II-a pentru bravură, „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, s-a distins în anii 1848/1849, născut în Feldru.

116. Popu Gavrilă, căpitan la regimentul secuiesc, născut în Bichigiu (fiul lui Popu Vasile).

117. Popu George, locotenent superior la regimentele 17 și 50, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Rodna.

118. Popu Iacob, căpitan la regimentele 17 și 50, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Rodna.

119. Popu Ioan, doctor în medicină la regiment, la batalionul de vânători 28, născut în Bichigiu.

120. Popu Leon, maior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Bichigiu, tata lui Leonida Popu.

121. Popu Leonida, baron, maior-general, adjutant-general al Maiestății Sale și șef la cancelaria militară a Maiestății Sale, a servit la regimentele 51 și 63 și este decorat: „Cavaler al ordinului coroanei de fier”, clasa a II-a, „Crucea militară pentru merite”, „Decorația pentru război”, „Crucea pentru serviciu”, „Medalia pentru război”, „Marea Cruce a ordinului Wurtembergian Frederic”, „Comandore al crucei de clasa I a ordinului m. o. badense de Zahringer Luwen”, „Comandor al Crucei reg. Schwedianu Sf. Olaf ordin”, „Marea Cruce a ordinului reg. Italiei, coroana Italiei”, „Cavaler al ord. militar pentru merite m. d. Dessianu și al ord. reg. Sâțrbesc Takova”, s-a distins la ocuparea Bosniei și Herțegovinei ca șef al Statului major general, născut în Bichigiu.

122. Pop Macedon, capelan castrens, fost vicar în Năsăud și prepozit capitular în Gherla, născut în Sângeorgiu, frate cu Anchidim Popu.

123. Popu Macedon, locotenent colonel la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Mititei.

124. Popu Macedonfi Carol, căpitan la regimentul 1 de Husari și la Statul major general, fiul lui Macedon Popu.

125. Popu Maftעי, căpitan de cavalerie la regimentul II de Husari, născut în Bichigiu.

126. Popu Mihăilă, locotenent superior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Maieru (1809).

NICOLAE TRIFOIU

127. Popu Panfiru, locotenent superior la regimentul 63, născut în Bichigiu.
128. Popu Pavel, locotenent superior la Honvezi, născut în Năsăud.
129. Popițanu Vasile, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Crucea militară pentru merite”, „Medalia pentru război”, „Crucea pentru serviciu”, s-a distins la Custoza 1866, născut în Nepos.
130. Puiu Petre, locotenent superior la regimentul 63, născut în Monor.
131. Puica Gavrilă, căpitan la regimentul 17 de margine, născut în Mocod (1793).
132. Purceila (Purcelean) Ioan, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, a luptat în anii 1848/1849 și în anul 1859 cu bravură, născut în Prundu Bârgăului.
133. Putileanu Vilibaldu, locotenent superior la regimentul 17 de margine și 50 de linie, a luptat în anii 1848/1849, născut în Năsăud.
134. Reu (Reou) Pavel, căpitan la regimentul 17 s-a distins la Areda, născut în Rusu Bârgăului.
135. Rânzișiu Iacob, locotenent superior la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Tiha Bârgăului.
136. Roșu Vartolomeu, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Rebrîșoara (1793).
137. Runcan Alexandru, locotenent superior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Budacu.
138. Runcan Carol, locotenent la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născut în Budacu.
139. Runcan Dănilă, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, apoi la regimentul 9 de margine, născut în Budacu.
140. Runcan Ioan, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născut în Budacu.
141. Rusu Dumitru, maior în jandarmerie, a servit la regimentele 13 și 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Crucea militară pentru merite”, „Medalia de argint clasa I pentru bravură”, s-a distins în anii 1848/1849, născut în Rebra-Mare.
142. Rusu Ioan, locotenent superior la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născut în Prundu Bârgăului.
143. Salvan Grigore, locotenent superior la bransa de manipulație, născut la Mititei.
144. Sandu Teodor, căpitan la regimentele 41, 50 și 63 de linie, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Năsăud.
145. Savu Alexandru, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Leșu.
146. Sângeorzan Vasile, locotenent la regimentul 43 de linie, născut în Parva (Dragoman în Iași).
147. Scridon Vasile, locotenent la regimentul 17 de margine și 51 de linie, născut în Feldru.
148. Simveliu (Zinveliu ?) Ioan, căpitan la regimentul 17 și 9 de margine și 39 de linie, născut în Zagra.
149. Sloboda I., locotenent superior la regimentul 50 de linie, născut în Rebra-Mare.
150. Sucia (Suciu) Carol, locotenent superior la regimentul 50 de linie, decorat cu „Crucea militară pentru merite”, căzut la Custozza, 1866, născut în Poiana.

ANEXE VI - O LISTĂ CU 174 (175) OFIȚERI

151. Svoboda George, locotenent manipul., născut în Rebra-Mare.
152. Ștefani Vasile, locotenent la regimentul 17, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Năsăud.
153. Șteopoe (Știopoaie) Dionisie, locotenent la regimentul 63, astăzi (1884) inginer în București, născut în Sângeorgiu.
154. Ștefănuțiu George, locotenent la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născut în Telciu.
155. Tamașiu Nicolae, locotenent la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născut în Mijlocenii Bârgăului.
156. Tanco Petru, locotenent la regimentul 17 de margine (nu-i dă locul nașterii, care este, după cum se știe, Monor).
157. Todica Dumitru, locotenent la regimentul 17, decorat cu „Crucea pentru armată”, distins la Arcole, născut în Leșu.
158. Tomi Silvestru, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru război” și „Crucea pentru serviciu”, născut în Mocod.
159. Tomuția Ioan, maior la regimentele 17, 50, 46, 63 s-a distins în anul 1848, născut în Năsăud, adjutant de divizie.
160. Turbatu Petru, maior la regimentele 17 și 16 de margine, totodată și delegat de judecată, născut în Monor (Justitis delegatuae).
161. Vărăreanu Alexandru, locotenent superior la regimentul 17 de margine, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Mititei.
162. Vărăreanu Ferdinand, locotenent la regimentul 50 de linie, născut în Rușii-Munți (Maros-Orosfalu).
163. Vărăreanu Gavrilă, căpitan la regimentul 17 de margine, născut în Mititei.
164. Vărăreanu George, locotenent la regimentul 17, decorat cu „Crucea pentru armată”, născut în Rușii-Munți (1815).
165. Vărăreanu Ludovic, maior la regimentul 50 de linie, fiul lui Gabriel (Gavrilă), născut în Mititei.
166. Vărăreanu Simion, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat ca „cavaler al ord. rusc Sf. Anna, clasa a III-a”, s-a distins în anii 1848/1849, născut în St. Ioan (Sântioana ?).
167. Vasilichi Ioan, locotenent la regimentul 17 de margine, născut în Năsăud.
168. Velican Iosif, colonel la regimentul 17 de margine, 50 de linie și 6 de linie, decorat cu „Medalia pentru război” și „Medalia pentru serviciu”, născut în Mocod.
169. Velican Wilhelm, colonel la Honvezi, a servit la regimentul 17 de margine și 50 de linie, decorat cu „Medalia pentru război”, „Crucea pentru serviciu” și „Crucea militară pentru merite”, s-a distins la Custoza în 1866, născut în Rusu Bârgăului.
170. Viteaz(u) N., locotenent la regimentul 17, căzut la Budenthal, în 14 octombrie 1793.
171. Vlad Ferdinand, maior, a servit la regimentele 50 și 52 de linie și 17 de margine, decorat cu „Ordinul coroanei de fier clasa a III-a”, „Medalia pentru război”, s-a distins și vulnerat (plessiert am Kopfe) la Custoza 1866, născut în Prundu Bârgăului.
172. Urechia Ioan, locotenent de artilerie în armata României, născut în Poiana.
173. Zacharie Ioan, căpitan la regimentele 17 și 11 de margine, născut la Tiha Bârgă-

NICOLAE TRIFOIU

lui Bârgăului.

174. Zăgreanu Marțian, căpitan la regimentul 17 de margine și 50 de linie, născută în Salva.

* * *

După charge (grade –funcții)sunt:

- Maiori-generali: 1
 - Colonei: 1
 - Locotenenți coloneli: 3
 - Maiori: 9
 - Căpitani: 49
 - Locotenenți superiori: 36
 - Locotenenți: 63
 - Capelani castrensi: 4
 - Medici de regiment: 4
 - Comandant de institut: 1
 - Consilieri de adm. (Mil. Rechnungsrath): 1
- Suma : 174

* * *

Completări și rectificări în „Observatorul” – 1884, în numerele următoare:

„În nr. 10/1884, sub rubrica <<Militaria>> a prețuitei foi „Observatorul” și anume în consemnarea despre ofițerii români născuți din ținutul fostului al II-lea regiment românesc de margine, respectiv al 17-lea de infanterie, nu s-au însemnat din eroare, că și 175 *Anton(iu) Vasilichi*, născut în Năsăud, a servit ca locotenent la regimentul de infanterie marele duce de Meklenburg Strelitz nr. 31, vă rog așadară, ca această spre înregistrarea respectivei consemnări să binevoiți a o notifica în „Observatorul” Sibiu, la 14/2 februarie 1884. În nota de subsol, red. (autorul) „Observatorului” (se înțelege că George Barițiu) arată: << Această rectificare o înregistrăm aici cu acel adaos că din partea noastră nu ne-am mira, dacă ar mai urma unele ca acestea îndată ce reflectăm la împrejurarea fatală cunoscută, că în iarna din anul 1848/9, când insurgenții unguri au dat foc Năsăudului, au ars și din arhivele regimentului, mai tot ce s-a aflat acolo, prin urmare că fără archiv bine regulat domnul compilatoriu al catalogului va fi întâmpinat foarte mari greutăți în lucrarea sa interesantă (a se vedea și istoria regimentului al II etc. G. B. la paginile 106-110) Red. >>, iar în nr. 13/1884, p. 51, după o corespondență din Ragla, semnată de Ioan Mărgineanu, acesta adaugă: << La nr. 7 al „Observatorului” (Militaria) 24 (deci se referă la Botta Grigore) este născut la Ragla. La nr. 8 al „Observatorului” 81 (deci se referă la Mărgineanu Ioan) a servit întâi la regimentul 17 de margine, apoi la nr. 50, și era la 50 de linie. Locul nașterii >>.

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Colecțiunea de descântece

Orațiuni (stărostire) la nuntă țărănească din Sân Georgiu¹

Bună ziua la dumneavoastră boieri pământești
 Feșnici împărătești
 V-aș întreba de trăit
 Dar văd că trăiți
 V-aș întreba de libovit
 Dar văd că liboviți
 Și sunteți veseloși
 La mila lui Hristos.
 V-aș întreba de sănătate
 Văd c-aveți și-o masă cu bucate
 Acum aș vre a ști
 Care dintre voi ar fi
 De mare împărăteasă menită
 La ușile împărătești se ivească
 Cu solii împărătești să vorbească
 - Dacă împăratul nu umbla pe aici, ci pe drumul țării!
 - Jupâne om de omenie
 Ca Dumnezeu să te ție
 A nost tânăr împărat
 Dimineața s-a sculat
 Pe obraz s-a spălat
 Păr negru-a pieptănat
 Cu cizme s-a încălțat
 Și la drum noi am plecat
 Făr trei zile nu-i un an
 De când noi am plecat
 De când noi am umblat
 Peste munți
 Cărunți
 Caii-acum ne-au obosit

¹ Dr. Artemiu Publiu Alexi, *Poezii populare*, 1869, în Biblioteca Academiei Române București, Manuscris nr. 4302. Mulțumim pe această cale pentru fotografiile făcute după aceste manuscrite domnișoarei Maria-Ilinca Lorentz din București (artist în cadrul Filarmonicii din București, membră a Orchestrei Naționale Simfonice).

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

Și vremea ne-a sosit
De poposit
Pân-am sosit
La a-mpărătesei curți
Ce se află-ntre-acești munți

- Aici nu-s curți ci numai o colibă țărănească, poate ați rătăcit, etc...

- Ei, jupâne om de omenie
Ca Dumnezeu să te ție
De-ți pare cu bănat
Eu ți-oi spune-adevărat
Că a fost odinioară
Un tânăr împărat
Ce pe aici a mai umblat
Într-o zi de vară
De amiazi spre seară
Ce vâna câmpii cu fiare
Și cu codrii cu fiare
Pe crângul cerurilor
Și lumina stelelor
De cum noi toți am plecat
După-o stea noi ne-am uitat
Iar aici când am ajuns
Steaua-ndată s-a ascuns
Dar știurăm că ne lasă
La a noastră-mpărăteasă.
- Cine umblă după stele chiar împăratul...
- Ei jupân om de omenie
Ca Dumnezeu să te ție
Nu știu la școală n-ai umblat
Sau nimic n-ai învățat
De-a nost tânăr împărat
Pe-aici adesea a umblat
A văzut în grădina noastră
O florică sub fereastră
Care-nflorea
Mândru creștea
Dar nu odrăsle
Ci se veșteje.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

Împăratul vru s-o ducă
 În grădina sa cea mică
 În grădina împărătească
 C-acolo să înflorească
 Să-nflorească și să crească
 În tot anul să odrăslească
 Și pe-mpărat să-l veselească

-

- Jupâne om de omenie
 Ca Dumnezeu să te ție
 Împăratul n-a băut buți de holircă
 Să-i fie cuvintele de niuică
 Ci au băut buți de vin
 Să-i fie vorba deplin
 Și să ne dați o năframă
 Fie chiar și de bumbac
 Căci și de-acele ne plac
 Sau să fie și de in
 Ca să ne ștergem de vin
 (aici schimbă năfrămile)

Apoi:

- Jupâne om de omenie
 Ca Dumnezeu să te ție
 Acum noi mâna am dat
 Și năfrămi am schimbat
 Dacă-n casă vom intra
 Multe, multe-om aștepta
 Dar tu nu te supăra
 Că-s grădinar de grădinițe
 Și doctor de copilițe
 Când se-mplinește anul
 Nu le cuprinde sumanul
 (Așa-i crește burduzanul)

-

După intrare în casă și stăpânii casei închină cu un pahar la care-i mulțumește și începe:

- Acum jupâne staroste
 Și om de dragoste
 Împărăteasa mi-a șoptit
 Când pe cale am venit

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

C-are o ladă zugrăvită
 Cu veșminte indigșită
 Și cu talgere spoite
 Cu furculițe-ntraurite
 Și cu șapte găini fripte
 Cu-o față mândră de masă
 Ce-i cu fir de aur trasă
 - Ha! Ha! Ha! Drăguțul meu
 Cinstit om de Dumnezeu
 Pe-ace ladă de mireasă
 Șede-o babă mânioasă
 Că eu nu o pot țipa
 Lada n-o pot descuia
 Căci nu-s faur de lăcată
 Nici cu cheia de la ladă
 Dară dumneata se poate
 Că ești maestru la toate
 Dacă cheia ne vei da
 Noi lada vom descuia
 Și toate câte-ți pofți
 Noi toate le-om împlini.

-

Atunci starostele mirelui scoate două perechi de ciobote și doi colaci, le înmânează mamei miresei, babei de pe ladă, zicând:

- Să vină baba la masă
 Să o vedem de mânioasă:
 „Jupâneasă soacră mică
 Fii voioasă și voinică
 Eu-s maestru de lăzi
 Și făurar de lăcăți
 Acum cheia eu ți-oi da
 Cu care să deschizi lada
 Să te faci cu voie bună
 Pe-un pahar de băutură
 Pe doi colaci și ciuboțele
 De la ginerele dumnitale”

Starostele casei:

- Mă rog dumneavoastră de iertare
 Și de-un cuvânt de-ascultare
 Că nimeni n-a venit nepoftit

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

Nime-n casă n-a intrat nechemat
 Acum jupâne, gazda casei
 Precum e obiceiul la români
 Și aș fi crezută
 Să fie băătură multă
 Aceea e mâna lui Dumnezeu
 Așadar un pahar cu vinars
 Ce vi l-am dat
 Dumnealui m-a pus pe mine slugă
 Eu am văzut oameni mulți
 De care spaima m-a cuprins
 Și vreo două slugi mi-a mai pus
 Și dumneavoastră v-am închinat
 Dar nu știu de-ați căpătat
 Căci noi ce l-am purtat
 Poate ne-am îmbătat
 Dar eu ca slugă-am socotit
 Că timpul e cam scurt
 Și că am făcut cum am vrut
 Căci simbria încă nu-i groasă
 Și acele frumoase
 Meseni și dumneavoastră
 Apoi porțile s-au deschis
 Mese frumoase s-au întins
 Iar haine-nferecate
 De tot felul de bucate
 Care sunt gătate
 Să faceți bine să luați
 Și să vă ospătați
 Vorba rea să nu ne dați
 Așadar mă rog și eu
 Slugătorul
 Cu capul plecat
 Cu clopul luat
 Acestea sunt cuvintele
 Să rămână numai blidele.

-

Starostele mirelui mulțumește:
 - Mă rog de iertare
 De-un cuvânt de-ascultare

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – CULEGĂTOR DE FOLCLOR

De când în casă am intrat
 La masă ne-am așezat
 Dumneavoastră bine ne-ați ospătat
 Cu băuturi multe ne-ați închinat
 Și noi ne-am cam îmbătat
 Și noi nu ne-am priceput
 Că s-ar fi cerut de mult
 Să luăm o noapte bună
 Dacă nu-i a noastră vină
 Că dumneavoastră ne-ați îngreunat
 Mai poate chiar și îmbătat.

Dară totuși mulțumim jupâne staroste, și pupă-ne gazda casei (socru), ca la soțul domniei-sale de băutură, de mâncări ales făcute de niște jupânese și aduse la mese. La soață, care e la ușă zice:

Pe fereastră
 Fără nevestă
 Pe horn
 Fără scrum

Câți cărbuni în cuptor
 Atâți prunci pe cuptor.

Starostea casei merge la ușă. Vine iară înapoi, legat la ochi, zicând:

- Ah! Vai de mine, că acolo m-am poznit!

Vine la staroste și zice:

Pe aici nu poți ieși
 Până ce nu vei plăti
 Ce-ai băut și ce-ai mâncat.

Starostea mirelui scoate șase creițari și îi dă la starostea poznită care, mergând la ușă, vine mai tare poznit și mai cere încă bani și apoi iară merge la ușă, când se deschide banii se dau la druște. Apoi urmează jucatul miresei pe bani, cu care ocaziune se strigă multe, multe.

La mire

Starostea miresei împărtăște colaci, cămeși. la socru doi colaci și o cămeșă, la soacra doi colaci și o cămașă.

Mirele dă la soacră o pereche de cizme.

La nănași desagi, cămăși și o pereche de cizme.

La cupă

Cine vrea să se cinstească acestor tineri.

RESTITUIRI

DIN ISTORICUL STAȚIUNII SÂNGEORZENE

Memoriu

Comuna Sângeorgiul-Român – din comitatul Bistrița-Năsăud – e proprietara izvoarelor de ape minerale și a băilor cunoscute sub numele de *Hebe*.

Aceste băi au fost administrate de comuna proprietară în regie proprie, până anul acesta, când a fost silită a le arenda pe timp de 50 de ani. Licitația de arendare s-a ținut la 20 martie 1911. Ca ofertanți, pe lângă o grupare ungurească și una izraelită, a participat și o grupare modestă de șapte români.

Comuna proprietară a preferat oferta românească din motivele expuse în ea, deși a fost cu mult mai modestă decât a străinilor. Forurile competente au aprobat hotărârea comunei proprietară. Prin aceasta, noi, modeștii șapte ofertanți români am ajuns în posesia băilor Sângeorgiului-Românesc pe 50 de ani, începând de la 1 ianuarie 1912.

Intenția noastră, însă de la început, a fost ca să câștigăm acest drept asupra acestor băi, spre a le pune „sub scutul” și „în serviciul neamului românesc”.

Deja, în oferta de licitație ne-am asigurat dreptul de a putea forma o societate acționară care să asigure îndeplinirea acestei meniri pentru întreg timpul de 50 de ani a arendării.

Acum dorim și năzuim a câștiga acțiilor acestei societăți atari proprietari, despre care avem convingerea că sunt înzestrați și cu simțul și cu sentimentul de a aprecia însemnătatea acestor băi și au și bunăvoința și puțința ca să ieie asupra lor sarcina de a se îngriji ca aceste băi de facto să-și îndeplinească menirea la care sunt predestinate și să și servească interesele neamului.

Pentru a ne justifica acest pas al nostru, expunem și, în special, unele din motivele financiare și etice care ne-au îndemnat a lucra pentru a obține arenda băilor Sângeorgiului-Român, pentru timpul de 50 de ani.

DIN ISTORICUL STAȚIUNII SÂNGEORZENE - Memoriu

I. Motive financiare

a) Comuna Sângeorgiul-Român e așezată la obârșia Someșului Mare, între Munții Rodnei, care despart fostul Ardeal de Țara Ungurească și Bucovina, în o regiune atât (de) romantică încât vizitatorii străini încântați de frumusețea ei, o aseamănă cu cele mai alese regiuni elvețiene.

b) Terenul băilor, situat în nemijlocita apropiere a comunei, e înconjurat jur-împrejur de dealuri și munți acoperiți de păduri, prin ce e de toate părțile scutit de vânturi, - perfect liber de pulbere – iar aerul e încărcat de darurile îmbelșugate a pădurilor de brazi, tei, paltini și fagi, astfel încât cu drept se poate considera de unul dintre cele mai excelente locuri climatice.

c) Izvoarele minerale a acestor băi, în număr de 5, sunt de o atare abundență, încât pot satisface și celor mai mari pretenții. Iar calitatea apei, cunoscută sub numele de *Hebe*, e de o compoziție chimică atât de favorabilă încât poate fi rivală demnă celor mai însemnate ape minerale din patrie și străinătate.

După analiza făcută de chimiștii Francisc Robert și dr. Ludwig de la Universitatea din Viena, după analiza făcută la 20 aprilie 1908 de dr. Hanko Vilmos, membru al Academiei de Știință și profesor de chimie în Budapesta și după opinia reuniunii comitatensă a medicilor din comitatul Bistrița-Năsăud, apa minerală Hebe poate fi numărată între cele mai vestite ape bicarbonate cu cloruri de sodiu și potasiu (natriu și kaliu) din țară și străinătate și poate concura cu apele de la Gleichenberg, Selters, Rohits, Vichy și Borsec.

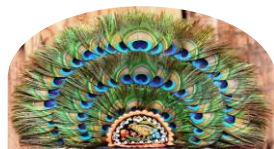
d) Principala piedică a dezvoltării acestor băi, conform vredniciei lor, până acum a fost greutatea neînvingeră a comunicațiunii. Astăzi și această greutate e înlăturată. Stațiunea Sângeorgiul-Român, a liniei ferate năsăudene, se află în apropiere de abia de 300 de metri de teritoriul băilor, și peste zi 6 trenuri stau la dispoziția publicului înlesnind comunicarea directă cu Rodna-Veche, Bistrița, Dej, Cluj, Zalău, Jibou și Baia Mare; cu Clujul, Oradea Mare și Budapesta; cu Apahida – Brașov și Sibiu, cu Ludușul-Mureșului, cu Mureș-Oșorhei și Reghinul-Săsesc.

Toate aceste împrejurări foarte favorabile ne îndreptățesc a spera că dezvoltarea băilor Sângeorgiului-Român trebuie să ieie avântul la care sunt îndreptățite conform calităților sale excelente. Iar condițiile de arendare sunt așa de favorabile, încât putem susține cu conștiința liniștită că, pe lângă o administrare rațională, pericolul material e exclus.

Aceste împrejurări favorabile ne întăresc credința că banul plasat în acțiunile acestei societăți înființate nu poate fi ban pierdut.

II. Motive etice

1. Comuna Sângeorgiul-Român e populată azi cu peste 3.000 de locuitori, între care – în proporție cu comunele învecinate – sunt puțini străini. Acest fapt îl

DIN ISTORICUL STAȚIUNII SÂNGEORZENE - Memoriu

atribuim împrejurării că comuna nu are averi care ar nutri o ramură de industrie specială. Băile fiind în administrație proprie până acum nu au dat hrană străinilor.

Ajungând administrarea băilor pe mâini străine, va servi ca bun mijloc de împământenire la o mulțime de împiegați, neguțători, industriași și muncitori străini care, în decurs de 50 de ani, vor da cu totul alt colorit dezvoltării interne a comunei.

2. Valea Someșului, de la Mocod în sus – cunoscută încă pe timpul regelui Matia sub numirea de „Districtus Valaachicus” - până la 1851 a fost locuit numai de români, fiindu-le străinilor interzisă așezarea în acel ținut aparținător confinielor militare. Astăzi, acea vale e cotropită de puvoiul străinilor porniți din vecina Bucovina și Maramureș, favorizați de dispozițiile guvernelor și de neputința băștinașilor. Astăzi, călătorul care parcurge acea vale, vineri sara află tot drumul principal din comună iluminat de mulțimea lumânărilor de rugăciune. Crâșmele, băncile, industria, comerțul - tot e în mâna străinilor. Fabricile de ferestrua din Rodna-Nouă, Maieru, Ilva-Mică, Salva și Romuli, care exploatează tezaurii munților noștri, sunt în mâini străine. Străinii sunt întreprinzătorii, străinii împiegații și lucrătorii. Comuna Romuli, după „Schematismus cleri diocensis Szamosujvariensis” din 1900, a avut în acel an 1190 de locuitori, dintre care 360 au fost izraeliți. După 6 ani, în 1906, numărul locuitorilor s-a suit la 1600, dintre care 640 izraeliți. În timpo de 6 ani s-a îndoit numărul izraeliților. Iar după măsurarea anului 1910, numărul izraeliților a ajuns pe al românilor băștinași.

3. Conform almanahului băilor din Ungaria, băile Sângeorgiului-Român sunt unicele băi de ape minerale care sunt „proprietate românească”. Au fost unicele băi unde morbosul român a fost sigur că ajunge între oameni de neamul lui, cu modul lui de cugetare, cu datinile și sentimentele lui și a avut satisfacerea sufletească de a nu se simți străin. A putut să audă și să vorbească limba lui fără de a se simți strâmtorat ori chiar apostrofat și insultat. S-a putu mângâia de doinele munților noștri și de cântecele suferințelor noastre, cântate în ariile ei curate originale. A putut să-și desfete inima și sufletul în cântece vesele izvorâte din firea neamului nostru și în mod neconturbat, ba chiar îmbărbătat și însoțit de doritori de asemenea plăceri. Oare în viitor ar mai fi posibilă satisfacerea acestor trebuințe sufletești a suferinzilor noștri, dacă administrația băilor va fi străină de neamul nostru, necunoscătoare de datinile, obiceiurile noastre și, poate, chiar ostilă acestei medicini sufletești?

Noi suntem convinși că ajungerea administrării băilor Sângeorgiului-Român în mâini străine ar fi „o primejdie pentru comuna proprietară”, ar fi „întărirea elementului străin pe Valea Rodnei” și ar fi „părăsirea și lăsarea în mâini străine” a unui punct însemnat în nordul Ardealului, care ar putea servi de bun bastion în munca pentru cultura și întărirea neamului.

Aceste motive ne-au influențat și condus la luarea hotărârii de a împiedica administrarea acestor băi în mâini străine. Am lucrat conduși de credința că prin aceasta facem un mic serviciu neamului și-l ajutăm în susținerea binelui public.

Dar, considerând că viața indivizilor e scurtă în proporție cu timpul de 50 ani

DIN ISTORICUL STAȚIUNII SÂNGEORZENE - Memoriu

a arendării, deja în ofertă am condiționat înființarea unei societăți pe acții sub numele *Hebe*, care să fie arendatoarea și administratoarea acestor băi și izvoare de ape minerală. Nu am dat publicității prospectele câștigătoare de acționari, pentru că am dori ca acționarii să fie numai aceia care aprobă scopul. Iar fiindcă proprietatea acțiilor e supusă deosebitelor influențe și judecând după interesarea străinilor față de subscrierea acestor acții, avem nedumerirea ca în timp relativ foarte scurt, majoritatea acțiilor poate ajunge în proprietatea străină de scopul intenționat de noi și atunci zadarnică ne-ar fi greua muncă începătoare și iluzorie realizarea scopului dorit.

Conduși de scopul propus și stăpâniți de nedumerirea amintită, ne dăm năzuința a plasa acțiile societății la atari factori a vieții românești din patrie, care având simțul și sentimentul de a ne aprecia obiectiv scopul muncii și năzuințelor noastre își vor câștiga credința că prin plasarea banului fără risc în aceste acții aduc un serviciu culturii și vieții românești în partea nordică a Ardealului, în special, și în genere acelor care aleargă după vindecarea durerilor fizice și după astâmpărarea sentimentelor însetate de mângâieri, care în patria noastră numai în acest loc și le vor putea afla.

Despre acestea suntem convinși că vor avea bunăvoința de a asigura proprietatea și posesiunea acestor acții pentru întreagă durata arendării în serviciul neamului.

Iată motivele care ne-au îndemnat a ne ruga de binevoitorul sprijin întru înființarea și susținerea societății acționare *Hebe* cu menirea și întru serviciul scopului descris mai sus!

Noi credem că ne e datoria să facem acest pas! Această datorie voim și năzuim a o îndeplini când urmăm îndemnul Sfintei Scripturi: „Bateți și vi se va deschide”, „Rugați-vă și vi se va da”. Ne va succeda năzuința? Vom fi fericiți a fi conlucrat o faptă bună! Nu ne va succeda? Vom avea mângâierea de a ne fi făcut datoria.

Înainte cu Dumnezeu!¹

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (S.J.A.N.B.-N.), Fond *Societatea acționară „Hebe” Sângeorz-Băi*, dosar nr. 4.

IZVORUL

Reuniune de împrumut și păstrare Sângeorgiul-Român

Sângeorgiul-Român 14 ianuarie 1912

[Re]spectatului Domn
Dr. Demetriu Ciuta

Bistrița

Înainte de a putea răspunde precis la [Scrisoarea] D-voastră din 10 l. c. aflăm de lipsă a vă ruga pentru informații amănunțite – cât e posibil -, asupra operațiilor de bani ce intenționați a le efeptui¹ prin noi, anume: cam în ce intervale și cam ce sume doriți a depune, iar plătirile din acelea în ce rami², prin cine și cum se vor efeptui?

Din parte-ne vă comunicăm că „Izvorul” e o bancă mică, o reuniune locală care, câteodată, dispune de sumulițe însemnate, altădată nu prea, și așa pentru cazul ultim are valoare dispozițiunile statutare care, în art. 24, dispun că sume până la 20 cr³. se pot ridica oricând fără abzicere, până la 100 cr. cu abzicere de 15 zile, 200 cr. - 30 zile, 600 cr. – 60 zile, 1.000 cr. – 90 zile; când dispunem de parale, aceste termene nu se țin.

Vă împărtășim încă că toți câți suntem la „Izvorul” avem alte ocupațiuni principale și de aceea operațiunile de bancă se fac numai Miercurea și Vinerea de la 4-9 p. m. și Duminica de la 2-5 p. m., încolo banca stă închisă.

Încât ne privește însă dacă vom ajunge la rezultat, noi suntem aplicați a ne mai pune o zi de bancă, bunăoară Sâmbăta după amiază.

Ar fi a se lua în considerare că cu sumele depuse de d-voastră, respectiv cu o bună parte din acelea, noi nu putem opera ca să avem numerar de trebuință.

În așteptarea răspunsului semnăm.

Din ședința direcțiunii

Cu toată stima:

Ioan Marcu

secr[etar] cont[abil]⁴.

¹ Efectua.

² Ramuri.

³ Creițar = monedă, subdiviziune a florinului austro-ungar.

⁴ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (S.J.A.N.B.-N.), Fond *Societatea acționară „Hebe” Sângeorz-Băi*, dosar nr. 4.

MEMORII

„ZIAR DE RĂZBOI – 1914-1918”

CUVÂNT ÎNAINTE¹

„Ziar de război – 1914-1918” este titlul dat de autorul unor însemnări cuprinse în patru caiete de 30-40 file fiecare, ca participant direct la primul război mondial, în linia I a frontului sârbesc – până când a fost rănit și apoi la munci auxiliare la cadru (comandamentul militar) ca invalid de război.

Autorul însemnărilor nu este altul decât distinsul profesor Florian Aurelian Mureșianu, rodnean de origine – stabilit cu familia la Arad, unde a activat la un liceu până în 1939 când s-a pensionat. S-a stins din viață în 1961 la frumoasa vârstă de 83 de ani.

Citindu-i însemnările, pe care m-am străduit să le dactilografiez în calitate de nepot de frate, ne dăm seama de simțul de răspundere și conștiința de care erau pătrunși oamenii din generația lui în respectarea legilor statului, chiar dacă nu erau făcute pe placul lor și nici nu le apărau interesele ca și clasă dominantă; ne dăm seama de participarea în masă la mobilizarea generală, deși erau convinși că nu-și vor apăra cauza lor, ci a unei clase dominante; ne dăm seama de felul în care erau tratați „feciorii” (soldații) noștri din neamul valahilor în armata imperială, bucurându-se de dreptul și cinstea de-a se afla pe toate fronturile în linia I; ne dăm seama de starea sufletească a autorului, în calitatea lui de intelectual și militar, participant sau martor al multor nedreptăți ce se petreceau cu el și cu ceilalți din jurul lui de neam valah; ne dăm seama de ce sentimente puternice patriotice erau cuprinși ai noștri, indiferent în care parte a imperiului s-au aflat în acele momente istorice, când acel imperiu se prăbușea în timp ce România se înălța prin actul de la 1 Decembrie 1918 când avea loc, la Alba Iulia, Marea Sărbătoare a Unirii Transilvaniei cu țara mamă, devenind „Mare” - România Mare – care și-a adunat pe toți fiii la sânul ei, cum a fost și cazul autorului repatriat din Nagyszombat la Arad.

Florian Aurelian Mureșianu – era al doilea copil al învățătorului Silvestru Mureșianu și Paraschiva, născută Filipoiu, născut la 9 noiembrie 1878. După primele clase primare făcute la Rodna, a fost dus de părinți și a urmat cursurile liceului până în 1898 când la absolvire a primit recomandarea „se aplică la bellearte”. După admitere a urmat Facultatea de Bellearte din Budapesta pe care a terminat-o în 1902. Din cauza sentimentelor patriotice românești nu i-a fost aprobat postul solicitat în Ardeal, mai târziu fiind nevoit să accepte numirea la o școală din Nagyszombat (Târnave) unde s-a căsătorit. De aici a plecat la mobilizare în 1914 și a făcut războiul până în 1918. După mobilizare a cerut să fie repatriat în România primind post la Arad unde s-a stabilit cu familia.

SILVESTRU LEONTIN MUREȘIANU

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (S.J.A.N.B.-N.), Jurnalul „Ziar de război 1914-1918” – Florian Aurelian Mureșianu, profesor Arad, fp.

 ZIAR DE RĂZBOI – 1914-1918

MOBILIZAREA¹

În vara anului 1914 eram venit în Rodna Veche pentru a-mi petrece o parte din vacanță la părinți, în aerul curat de munte și să-mi văd rudeniile cât și cunoștințele din locul nașterii și copilăriei mele de care mă simt foarte legat sufletește.

Încă din Trnava, unde sunt așezat de câțiva ani și unde mi-am lăsat familia din cauza depărtării și mai cu seamă că nevasta avea pe atunci copil mic – pe Miți (Maria) – am socotit că în urma uciderii prințului de coroană, Francisc Ferdinand și a soției sale, războiul nu va putea fi evitat. În această situație a fost declarată și s-a publicat mobilizare parțială. Războiul era astfel declarat. Dar atunci încă nu puteam să știu ce proporții uriașe va lua războiul mai târziu.

Și din Rodna, pe la sfârșitul lunii iulie, plecau zilnic rezerviștii care primeau ordine de chemare de la autorități, îndreptându-se fiecare către trupa sa la care era instruit.

În ziua de 1 august – 1914 – au venit pe Podul Cabii Ion Partene, scriitor la primărie, însoțit de notar și de un bandur comunal, care au comunicat cu glas tare mobilizarea generală a întregii armate a honvezimii și glotașilor din întreaga monarhie, neuitând să mă anunțe și pe mine despre evenimentul respectiv.

Imediat m-am îmbrăcat și ieșind pe stradă am observat că „Apelul” împăratului privind mobilizarea generală era publicat și afișat la toate edificiile publice, fiind tipărit în trei limbi – maghiară, română și germană. Citind apelul și publicația dată am înțeles că, în calitatea mea de fost militar – stegar în rezervă (tartalikos szazlos) – acum trecut la glotaș, încă trebuia să mă prezint imediat la unitate, fiind obligat să răspund la ordinul de mobilizare.

Mergând la primărie, care funcționa în casele proprietare a bisericii românești de lângă biserica romano-catolică din piață, unde erau adunați foarte mulți bărbați cu livretele militare (Militar pass sau Honved igozolvanyi) ce își anunțau plecarea sub arme. Eu, neavând la Rodna nici un fel de document militar, mi-am scos de la primărie o adeverință pentru a putea să călătoresc până la Trnava unde aveam familia și domiciliul vremelnic. La primărie m-am întâlnit atunci cu dr. Florian Matei, medic militar rezervist, cu Ilie Porcius, stegar în rezervă la regimentul 32 honvezi – care, mai târziu a căzut pe câmpul de luptă în Galiția, cu Horea Anca, mai târziu voluntar în regimentul împărătesc și apoi în regimentul 63 și cu alți consăteni veniți pentru a se informa cu cele de lipsă în situația dată.

A doua zi, în 2 august, dimineața am plecat și eu la Bistrița împreună cu fratele Leontin, cu cumnatul Lazar, cu vărul Onisim și primarul comunei, Florian Alexandru, ca foști militari, iar acuma în calitate de rezerviști glotași, să ne prezentăm la unitate. Cu noi au venit și părinții mei, nevasta lui Onisim Filipoiu, cu a primarului. Drumul de la Rodna la Bistrița l-am parcurs cu căruțele.

Înainte de plecare mi-am adunat de prin colțurile dulapurilor câteva piese din fosta uniformă militară despre care credeam că nu voi mai avea nevoie să o folosesc, în această viață, niciodată. Astfel m-am prezentat la Bistrița îmbrăcat pe jumătate militar și pe jumătate civil. Orașul Bistrița era plin de popor îmbrăcat în haine de sărbătoare, venit din toate părțile;

¹ *Ibidem*, pp. 1-4.

ZIAR DE RĂZBOI – 1914-1918

bărbații pentru a se înrola în armată, iar soțiile și părinții pentru a-i însoți. M-am întâlnit, de această dată, cu Artene Mureșan din Năsăud, îmbrăcat și el în uniformă de sublocotenent, fiind rezervist ori glotaș. Și hainele lui erau, ca și ale mele, scoase din ceva dulap unde au stat uitate de multă vreme, mai cu seamă șapca. Cu Artene am servit la aceeași trupă atât pe front, cât și mai târziu la cadru.

La Bistrița, un locotenent de honvezi conducea evidențele prezentării glotașilor unde trebuia să mă înscriu și eu. După ce i-am spus că vin de la Rodna și n-am nici un fel de document militar la mine deoarece se găsesc la Trnave unde-mi este familia și unde am fost încadrat de câțiva ca profesor, mi-a răspuns ca imediat să mă reîntorc acolo pentru clarificarea situației și apoi să mă prezint la unitate cu livretul ce se afla acasă. M-am despărțit de părinți pe care i-am lăsat cu lacrimi în ochi și am plecat către Târnave bucuros că am posibilitatea să-mi mai o dată familia.

La gară, în Bistrița, l-am întâlnit și pe cunoscutul Bolfă Victor, care venise să-și rezolve problemele militare. În călătoria către Trnave (Cehoslovacia) am întâlnit multe trenuri militare care transportau trupe către Galiția – la frontul rusc. Călătoria a durat destul de mult fiindcă mergeam încet, cu multe întreruperi sau staționări, dându-se prioritate trenurilor militare ce se îndreptau spre front.

După ce am trecut de Oradea am mers până la Pesta unde era aglomerație neobișnuită și gălăgie foarte mare. Mulțimea de oameni participau la o manifestație cu steaguri ungurești, nemțești și/iar austriece. Pe lângă alte lozinci se striga „Trăiască războiul” (Elijen a haboru). Aici, făcând un popas, mi-am cumpărat o șapcă militară și am făcut o baie în Dunăre. Plecând mai departe înspre Trnave, mi-am mai completat uniforma militară cumpărând cele necesare pe bani. Sosit acasă, am luat documentele militare de care aveam nevoie și m-am însinuat la căpitanul poliției cu plecarea sub arme, luându-mi apoi adio de la familie. La început m-am deplasat până la Pojoni (Bratislava) unde se afla cea mai apropiată unitate militară la care aveam obligația să mă prezint. Acolo mi-au spus că e nevoie să mă prezint la Dej fiindcă unitatea de glotași, de care aparțineam, din cadrul regimentului 32 se afla în acest loc. Înainte de a pleca din Pojoni mi-am cumpărat câteva hărți (mape) actualizate după pacea de la București cu teritoriul monarhiei, cu Peninsula Balcanică ș. a. După ce am așteptat toată ziua și noaptea următoare un tren care să mă ducă la Dej și nevindându-se oasemenea ocazie, silit de împrejurări m-am reîntors acasă la Trnave. La început nutream speranța că voi fi acceptat la unitatea din Pojoni care era aproape de Trnave și de casă, de familie, până la plecarea pe front. Îndrumat fiind la Dej mă mângâiam cu ideea că în acest loc voi întâlni oameni de-ai mei, patrioți din Rodna și împrejurimi, speranță ce mi s-a împlinit.

Am fost fericit că înainte de plecarea la Dej mi-am mai revăzut o dată familia. La despărțire, îmi aduc aminte cum copilul meu în vârstă de aproape trei ani, Pubi, m-a îmbrățișat cu mânuțele pe după gât și n-a vrut să se mai lase de mine, poate era vorba de un sentiment patern sau îi plăcea atât de mult uniforma militară cu care eram îmbrăcat. Dora (Teodora), fetița trecută de patru ani, stătea cuminte, iar Miți (Maria) fiind mică, în fașă, nu avea cum se manifesta. La plecare, soția, cu copiii mai mari, m-au petrecut până la gară. Pe traseu m-am întâlnit cu mulți cunoscuți și colegi care, printre altele, îmi doreau cale bună și noroc până la reîntoarcere. Încă o îmbrățișare a celor dragi la urcarea în trenul ce s-a pus în mișcare. Plecam. Știam pentru moment unde, dar nu știam pe câtă vreme și nu putea să știe

ZIAR DE RĂZBOI – 1914-1918

nimeni acest lucru. În călătoria către Dej am întâlnit mereu trenuri cu trupe ce se îndreptau cântând înspre frontul rusesc.

În Oradea Mare am întâlnit regimentul 22 al secuilor, iar un tren special ducea din Orient spre Germania rezerviștii nemți pentru a se înrola în armată. Pe traseu, la Gherla, am întâlnit regimentul ungar-regesc nr. 63 de la Bistrița a cărui muzică a cântat, printre altele, Marșul românilor din Basarabia, Drum bun, drum bun, toba bate, la auzul căruia mi-au dat lacrimile din ochi, mai ales că Pubi (Leontin), copilul meu, repeta acasă acest cântec – pe limbajul lui – imitându-mă pe mine „Dum bun... bafe...”. Aici l-am întâlnit și i-am strâns mâna locotenentului I. Cotuț din acest regiment, dorindu-i tot binele și mult noroc. Nu știam că peste două zile și eu voi pleca spre front.

După sosirea mea la Dej mi-am luat o cameră la hotelul „Hungaria” pentru a mă odihni după o călătorie grea. Înainte de-a ocupa camera la hotel i-am făcut o vizită prietenului și consăteanului meu – ce-mi era rudenie – dr. Leonida Domide, medic în localitate, pentru moment în ținută militară fiind concentrat ca ofițer rezervist. A doua zi m-am prezentat la comanda de întregire a unității de glotași din cadrul regimentului nr. 32 din Dej fiind repartizat la batalionul III ce urma să se deplaseze la Zalău. Cu ocazia acestei mobilizări a fost înaintată imediat propunerea de avansare în grad ministerului de resort.

De la Dej am plecat imediat către Zalău, conform programului, pe traseu întâlnindu-l pe un fost coleg – Măgerușan – și el sublocotenent rezervist care mergea în același loc cu mine. El îmi era cunoscut din timpul studiilor liceale din Năsăud, în prezent angajat ca funcționar la serviciul de dare (impozite) din Bistrița. De la gara Zalău și până în oraș am mers cu omnibuzul (autobuzul) fiind oarecare distanță. Ajunși la destinație ne-am luat cameră la hotelul „Ridval”, apoi am plecat spre comanda batalionului unde adjutantul Halasz, sublocotenent, mi-a spus că sunt repartizat la compania 9. Aici, după ce am primit sabia am dat-o imediat să o ascută și să-i ia luciul pentru a rămâne mată fiindcă așa era dat ordinul de sus, m-am prezentat la comandantul companiei mele Mogjoros Bela, sublocotenent în rezervă. Compania era repartizată și încartiruită în curtea unei școli civile de fete. Tot la compania 9 erau repartizați și dr. Teofil Petru cu George Nășcuț, sublocotenent în rezervă – ambii români. Mogjoros Bela era profesor la gimnaziul superior de stat din Gherla, dr. Teofil Petru - avocat din Ileanda Mare, iar George Nășcuț funcționar la Oficiul de dare, fiind de loc din Năsăud, colegi de liceu cu mine – cu două clase mai mic. Întâlnirea noastră la Zalău a avut loc în data de 12 august 1914.

A doua zi întreg batalionul a depus jurământul pe câmpul de exerciții militare de lângă oraș în prezența comandantului de batalion Gustav Bresstorszki, subcolonel la regimentul 63 din Bistrița, cu care ocazie a ținut în fața militarilor o cuvântare plină de patriotism în limba maghiară pe care nu o vorbea corect. Tot cu această ocazie, acolo pe câmp, ne-am fotografiat întreg corpul ofițeresc din cadrul batalionului respectiv.

(Va urma)

DR. LAURENȚIU OANEA

Din activitatea de parlamentar interbelic

Oglindirea activității lui Laurențiu Oanea în presa ostilă lui

Urgia fripturiștilor la Bistrița

Județul nostru a ajuns în nefericita situație de a număra mai mulți din această speță de rătăciți politici. Zic – rătăciți, deoarece – deși numai trei la număr – în urma importanței care și-o dau, și-au închipuit că întruchipă întreg județul. Se cunosc bine, d-lor, dar pe cei însemnați nu pentru că să-i numești cât de des – sunt domnii Vasile Pahone, Victor Moldovan și Laurențiu Oanea. La aceștia s-au mai atașat doi sateliți Bejan și Lazar – de categoria a 2-a, - întrucât ei au un obiectiv mai apropiat de căpătuială, la om bancă, și nu ca ceilalți, județul și țara. Aceștia – porniți dintr-o ipocrizie – și-a închipuit că ei sunt Partidul Național în județ și fiind județ naționalist, deci ei reprezintă județul care trebuie să-i urmeze pe orice cale de aventură politică.

*

E de închipuit deziluzia și nervozitatea lor, când au simțit că terenul se mișcă sub ei, când au văzut că vechiul Partid Național se reorganizează, strânge tot mai mult rândurile și revine din ce în ce mai amenințător. Nervozitatea și nesiguranța se transformă în furie, mai ales în creierul grandomanului Pahone, care-l duc la acte din ce în ce mai necumpătate, ba chiar peste față de reprezentanții adevărați ai Partidului Național. Se începe seria de zile de teroare care le vom preda cu pasivitate și iubire de adevăr, nu cu tratare josnică de care a fost inspirat articolul „Triumful guvernului la Bistrița” (apărut în numărul din 30 mai al ziarului „Biruința”) - plin de minciuni și calomnii ordinare la adresa venerabilului nostru protopop Petringel, ieșit din pana unui cutrierător exaltat, care, ca propagandist de meserie a dat prima dată în ținuturile noastre și îl duce până acolo nerușinarea de a blasfemia pe unele din figurile cele mai respectate ale ținutului nostru.

Violarea de domiciliu și abuz de putere

Acuma înainte de începerea propagandei electorale, când o parte din comitetul județean Partidului Național întrunit în casele d-lui dr. Victor Marcu un însuflețit aderent al partidului.

Prefectul dând de veste și condus de mentorul psihopatic de a înăbuși orice bârfe, care putea să pericliteze triumful fripturismului, s-a dat la abuzuri să trimită șeful de Siguranță cu doi indivizi în una din cele mai venerabile familii românești din Bistrița, ca să împrăștie membrii comitetului, care cu oaspeții casei și care numai cu zile înainte i erau prietenii d-lui. Față de împotrivirea și protestul energic al acestora a răspuns uneltele satra-

Oglindirea activității lui Laurențiu Oanea în presa ostilă lui

pului și lipsit de cel mai minimal bun simț pentru amenințarea deținerii. Alarma celor prezenți a aflat răsunet și la congresul partidului din Cluj, unde toți și-au exprimat cea mai cumplită indignare.

Oprirea orișicărei propagande

După o astfel de introducere e de înțeles ce să- petrecut în toiul pregătirii alegerilor. La toate satele au pus peste drumuri bariere cu jandarmi care opreau automobilele și vehiculele, așa că nefericiții călători erau expuși să fie legitimați la fiecare pas.

Dr. Victor Marcu și Traian Nașcu și-au început propaganda electorală de când se luase aceste măsuri, într-o singură zi au fost legitimați de 15 ori, amenințați cu deținerea și duși la secția de jandarmi. Apoi când s-a apropiat ziua alegerii cu atât s-au luat măsuri mai draconice pentru împiedecarea orișicărei mișcări ale opoziției. Spiritus rector și duhovnicul satrapului Pahone era la toate aceste măsuri binecunoscutul Oanea, care încă în 1922 când a fost eliminat din sânul Partidului Național avea unele stigmate de moralitate acut.

Sechestrarea conducătorilor

Un episod al sforțărilor fripturiste a fost și oprirea președintelui organizației, a venerabilului George Curteanu și a lui dr. Victor Marcu, precum și a mai multor intelectuali naționaliști din Năsăud să părăsească Bistrița, respectiv Năsăudul, în tot decursul campaniei.

În legătură cu aceasta, candidații opoziției, cum este d-l prof. Leonida Pop, a fost cu desăvârșire exclus din acțiunea de propagandă, fiind urmărit la fiecare pas de jandarmerie. S-a dat unele concesiuni formale de întruniri, dar numai ca să se revoce în momentul următor și ca șicana candidaților opoziției să fie cu atât mai supărătoare. Așa s-a produs situația, că opoziția nu a putut cutreiera nici barem jumătate din comunele județului și că bieții alegători din unele părți din județ, nici barem semnul Partidului Național nu puteau să-l cunoască. D-lor, însă, - cei cu puterea – stându-le toate automobilele din județ la exclusivă dispoziție, au cutreierat fiecare comună de 3-4 ori, aranjându-și cu primăriile și jandarmeria primiri cu porți triumfale.

A urmat apoi ziua alegerii când candidaților opoziției li s-a interzis de a-și vizita toate secțiunile și când propagandiștii plătiți ai guvernului desfășurau propagandiștii plătiți ai guvernului desfășurau propaganda cea mai întinsă în jurul localurilor de vot.

Până acum personalitatea lui Victor Moldovan a rămas în umbră, aprobând numai cu suverana lui tăcere tot ce aranjau ceilalți doi tovarăși. În ziua alegerii, însă, l-a cuprins și pe el febra de a-și aduce în siguranță prada. Cutreiera necontentit – cu o viteză nebună – toate secțiunile încurajându-și zbirii și terorizând judecătorii. Din această activitate rupem numai un episod, când în secțiunea II Bistrița primele cuvinte cu care s-a adresat biroului, - păstrându-și singura consecvență, parlamentarismul său recunoscut – erau: „este o porcărie ceea ce se întâmplă aici”, aflând că câteva buletine de vot erau împăturate invers. Febra dumnealui s-a potolit când au văzut ochii săi mântuirea „triumful guvernului” prin voturile celor vreo 8.000 sași și celor vreo 3.000 jidani și unguri, neluând în seamă voturile românești – pe lângă toate zăpăceala care au produs-o ei, că sunt uniți reprezentanții Partidului Națio-

Oglindirea activității lui Laurențiu Oanea în presa ostilă lui

nal uniți cu Domnul Averescu – au fost aproape unanim ale opoziției. Astfel de scrupule nu sunt compatibile cu mentalitatea unui superior teoretician politic, care cunoaște și opul „Il Principe”.

Apogeul fărădelegilor

Potolirea aceasta însă era numai aparentă, ca în ziua după alegere, când opoziția iarăși a cutezat să-și ridice capul, să se transforme într-o zăpăceală nervoasă, care l-a dus chiar până să-și uite demnitatea și orgoliul său de politician de rang, și cu dumnealui care era candidat de secretar de stat să facă pe polițistul în poarta tribunalului în Bistrița. Și anume cum această dejosire? Era necesară. Opoziția, fiind ultimul termen pentru depunerea listei consiliilor județene, s-a prezentat în 26 mai p. m. la tribunal cu alegătorii, și cum această alegere ar putea fi decisivă și pentru un loc de senator, lozinca celor 3, de a împiedica cu orice mijloace depunerea listei. Astfel, imediat ce a dat veste – triumviratul – că opoziția e la tribunal, ață la tribunal cu toții și cu întreg aparatul polițienesc și nici mai mult, nici mai puțin simplamente au barat – cu încurajarea și asistența lor personală – porțile tribunalului împiedicând atât candidații, cât și alegătorii să intre în edificiu. Acei care s-au opus, cum era și candidatul Leonida Pop, s-a dat ordinul să-i aresteze, a fost târât pe jos de sergenții de stradă sfârtecându-i-se hainele și a scăpat numai așa, că s-a refugiat în cabinetul președintelui de tribunal.

Secretarul general, de zadarnică speranță, stătea în poarta tribunalului instigând polițistii în aceste acte și întingându-i să mai dețină și alți candidați, ca pe d-l dr. Victor Marcu și provocând alegătorii opoziției ca să se împrăștie. Lovitura a reușit strașnic, fiindcă între timp a trecut ora 18, ultimul termen pentru înaintarea listei și au rămas ei cu lista unică, care în ziua următoare a fost declarată de aleasă.

Telegramele de alarmă și contestațiile disperate ale opoziției față de această samavolnicie și încălcare monstruoasă ale libertății și drepturilor cetățenești vor răsuna în gol, până când nu se va curăți viața publică de astfel de tipuri morbide ale unui politicianism ocult¹.

¹ *Patria*, Cluj, Anul VIII, 1926, nr. 122, p. 3.

Teroarea de la Sângeorz-Băi

În comuna Sângeorz-Băi s-au făcut alegeri comunale prin luna martie 1937, când lista guvernului a fost învinsă, cu toate promisiunile și sumele investite în aceste alegeri. Membrii acestui consiliu însă n-au fost pe placul d-lui Oanea și a cumnatului său, țăranul Alexandru Gagea, deci au inventat diferite acuzațiuni pentru a căuta prilej să fie dizolvat consiliul ales de popor. Lumea este încunoștințată că d-l Laurențiu Oanea vrea să aducă la conducerea primăriei pe un domn medic, în care locuitorii nu au încredere. Pe ziua de 13 iulie a. c. d-l Pretor al plasei Rodna a venit la Sângeorz-Băi să instaleze pe noul primar și să suspende pe consilierii puși sub acuză. Ținând seamă că locuitorii acestei comune, în timp de un an și jumătate au făcut o mulțime de plângeri către toate autoritățile din țară și că nu le-a satisfăcut nimenea nici o doleanță justă, ba au fost târâți pe nedreptul pe la Parchet și Judecătorul de Instrucție, s-au alarmat și l-au rugat pe d-l Pretor să nu numească un om nedorit de popor.

Cauza a rămas nelămurită până în ziua de 18 iulie a. c. când a sosit în comună un detașament de 56 jandarmi, sub comanda d-lui Maior Cosma, care au început arestările, pentru a intimida poporul.

În ziua de 19 iulie a. c. s-a încercat punerea în aplicare a instalării noului primar – contra voinței poporului – dar n-a reușit.

Locuitorii acestei comune și-au pretins în mod demn drepturile și au spus răspicat, că peste comuna Sângeorz-Băi nu este dictator Laurențiu Oanea, ci noi poporul. D-l Oanea este dictator peste averile grănicerești la societatea „Regna”, dar la Sângeorz-Băi nu poate face ce vrea.

Atunci au fost înștiințate toate autoritățile – Parchetul din Bistrița, Parchetul general din Cluj, Inspectoratul Jandarmeriei din Cluj, Ministerul de Interne București, etc., că la Sângeorz-Băi este revoluție, că este vărsare de sânge și altele.

A ieșit la fața locului Parchetul de la Bistrița care a constatat că nun este chiar așa gravă situația, cum a descris-o d-l Oanea.

Cu toate acestea au fost arestate 20 de persoane, în frunte cu învățătorul Alexandru Astalușiu, preotul Anton Buga și alții.

Arestările s-au efectuat în zilele de 19, 20 și 21 iulie. Persoanele arestate au fost transportate cu două camioane la postul de jandarmi din comuna vecină Ilva-Mică. De acolo au fost transportați la Legiunea de Jandarmi Bistrița, de unde, cu actele dresate, au fost înaintați Parchetului, care constatând nevinovăția acestora, a dispus imediata punere în libertate. Pretutindeni pe unde au trecut în drumul lor până la Legiune și de aici la Parchet, au fost întâmpinați de publicul indignat de cele petrecute cu urale.

Cazul a produs o legitimă revoltă în întreg ținutul. Marele public așteaptă ca cei vinovați să-și primească pedeapsa¹.

¹ *România Nouă*, Cluj, Anul V, 1937, nr. 182, p. 6.

TRADITII

Dorul și jalea în poezia poporului român

„Frunză verde de mohor
Nu mai pot de-atâta dor
Plină-i inima-mi de jele
Ca valea de petricele”

Cine a trăit între fiii simțitorului popor român și n-a auzit acestea versuri pline de adâncă tristețe și exprimătoare de adâncă melancolie?

Pare că vezi această inimă plină de tristețe în care, după vremuri de suferințe, rând pe rând s-au sădit sentimente ca să-l convingă tot mai mult și mai mult că:

Unde-i bine
Nu-i de mine.

Ori din ce punct de vedere am judeca starea sufletească a poporului român, ne vom convinge că el a fost adânc influențat de vremurile triste și posomorâte prin care a trecut.

Acestea au lăsat în inima iubitorului nostru popor urme adânci – nu în curând pieritoare – căroră el le-a dat abundantă expresiune îndeosebi în poezia poporană și, dacă voim să căutăm prin ce și-a exprimat el necazurile, supărările și multele sale suferințe, vom găsi în tezaurul poeziei populare două cuvinte în care mai bine se reoglindește toate acestea, și acestea sunt *dorul* și *jalea*.

Dorul luat astfel, cum îl cântă poporul român, are o însemnătate proprie și exprimă o stare particulară a sufletului său; *dorul* este acel sentiment ce te face ca în continuu să-ți fie îndreptat cugetul asupra unei singure persoane, asupra unui singur loc; vis, gândire, veselie și supărare – toate și toate se reduc numai la un loc, la o persoană, pe care o dorești.

Când zice cineva „mi-e dor de cutare persoană”, știm la moment că mintea și inima lui e îndreptată numai spre persoana respectivă și acest gând îl copleșește cu toată tăria orice lucrare sufletească.

Așa mi-i de jele, de mi se rupe inima! E exclamarea cea mai obișnuită ce se aude ieșind din gura poporului român.

Și în câtva se și exprimă prin aceasta cuprinsul cel intensiv al acestei zicale. Când cineva este „jalnic” înseamnă că toată buna dispoziție îi lipsește, că în general nu mai există astfel de motive care l-ar putea scoate din tristețea-i infinită, în zadar te silești să nu-l indispui, căci dacă nu cunoști cauza jelei lui – și chiar dacă o cunoști – nu-i poți ajuta.

Dorul și *jalea* sunt stări pur psihice pe care le aflăm la toți indivizii, dar în o formă cu

Dorul și jalea în poezia poporului român

mult mai expresivă decât la oricare alt popor, le întâlnim la poporul nostru. Dorul și jalea Românilor se manifestă în cântece și acestea sunt cântecele de *dor* și *jale*.

Să vedem acum cum se exprimă aceste sentimente în poezia noastră populară.

Bate-mă, Doamne, să zac
Pe brațele cui mi-i drag
Și bate-mă, Doamne, să mor
Pe brațele cui mi-e dor,

- se roagă el într-un cântec. Religios și simțitor, cum e poporul român, ar vrea ca cel puțin ceasul din urmă să-i fie liniștit.

Un dor vag, nemărginit și necunoscut cuprinde pe fiul poporului român, când se cugetă la viitorul lui – el imploră divinitatea ca traiul de acum să i se schimbe.

De multe ori nu știe ce anume dorește și de ce dorește el aceasta? El știe în general numai atâtă, că cum azi nu e bine, și de aceea dorește schimbarea traiului de azi. Deși bine știe că:

Unde-i bine
Nu-i de mine,

totuși însetoșează – cum se vede din zicala lui – după un viitor mai bun și mai favorabil.

Între multele motive care conlucra la potențarea dorului și a jalei, e de a se aminti și *străinătatea*.

Că la dorul și jalea Românilor au contribuit în însemnată măsură și străinii, pe care el întotdeauna bine i-a primit în mijlocul său, dar întotdeauna s-a dezamăgit, de vede și din cuvintele lui:

Mâncatu-s, Doamne de rele
Ca holda de păsărele
Mâncatu-s, Doamne de străini
Ca holda de boi bătrâni.

Ura străinătății izbucnește și mai tare din pieptul Românilor când, spre a-și face de exemplu serviciul militar, este silit să meargă în străinătate.

Străinătatea este un motiv foarte mult cântat în poezia populară.

Ajuns în străinătate, pare că vezi de multe ori bucăți rupte din inima-i sângerândă de durere, când auzi pe fiul poporului nostru cântând cu mâhnire sufletească:

Străină, străinătate,
Eu de tine n-avui parte
Străină, străinătate!

Iată un epitet care ridică mult însemnătatea cuvântului *străin*.

Nu e acesta numai un cuvânt gol și searbăd, nu e numai un cuvânt ca să umple versul, ci e de-o intensitate cu mult mai simțită. Urgisit loc, urgisit situația și urgisiți sunt străinii în ochii poporului:

Săraci ochisorii mei
Multă lume văd cu ei
Dar nu văd oameni de-ai mei,
Ci tot negri străinei.

Tristă trebuie să fie starea în care-l aduce dorul și jalea pe cântăreț, când izbucnește în versuri:

Dorul și jalea în poezia poporului român

Ceru-i conjurat de stele
Iar inima mea de jele,
Ceru-i conjurat de nor,
Iar inima mea de dor.

Mulțimea nenumărată a stelelor de pe imensul cer poporul român o aseamănă cu mulțimea supărărilor și necazurilor sale și cât de numeroase i se par stelele de pe cer, tot așa de numeroase sunt necazurile și durerile, suferințele și supărările, ce adânc se înrădăcinează în inima și sufletul simțitorului poet poporan.

Ce tablou trist al unei triste inimi omenești! Adâncă impresia îți face jalea, ce-o are cel ce n-are pe nimeni în lume.

Nu e între străini, dar soarta l-a abătut să rămână singur singurel – lipsit de tată și mamă, frați și surori – în fine el știe că nu se află în lume o ființă, care ar avea compătimire și care s-ar gândi bucuros la el.

Această situație poate e și mai dureroasă, decât atunci, când e silit să părăsească pe ai săi. În acest caz îți rămâne cel puțin mângâierea că te vei scăpa de străini și că ai tăi, totuși, se gândesc la tine, te-așteaptă și te-or vedea bucuros, dar când știi că n-ai pe nimeni, aceasta este o încercare prea crudă, pentru suportarea căreia îți trebuie o putere prea mare.

Străinu-s Doamne pe lume
N-am nici tată, n-am nici nume,
exclamă el cu toată tăria sufletului său.

Vatra părintească lasă urme adânci de mâhnire sufletească în inima celui ce se desparte. Învățat între ai săi, cuprins cu dragoste și cu brațele deschise de ai săi și apoi aruncat deodată în marea străină, este o lovitură sufletească însemnată pentru el.

Și de multe ori auzi pe feciorul luat cătană, că cu oftare îți zice:

Cătănia cui e dată?
- La feciorul fără tată!
Cătănia cui e bună?
- La feciorul fără mumă!

Nu e de mirare, deci, dacă atunci când se vede aici, nu se simte bine, îl jighește prezența aceluia, fiindcă străinii nu-l pricep, nu se poate încrede în ei și se retrage cu desăvârșire din cercul lor.

Fantezia însă acum îi este unicul izvor de mângâiere sufletească, iar gândurile, cărora el se dedică, sunt singurul lui tovarăș.

În toate necazurile, supărările și suferințele, îi rămâne un singur prieten – un singur tovarăș, căruia îi desfășură jalea și dorul său, iar din străinătate îi trimite dorul său. Acel prieten intim este *codrul*.

Drept model de dragoste către codru însemnăm numai:

Eu mă duc, codrul rămâne,
Plânge frunza după mine.
Frunza se leagănă-n soare,
Eu mă leagăn pe picioare.
Frunza se leagănă-n vânt,
Eu mă leagăn pe pământ.

Acest exemplu arată până la evidență legătura dintre codru și poporul român și do-

Dorul și jalea în poezia poporului român

vedește din destul prietenia lor nestrămutată. În ore de restriște de multe ori consolator, intim și singur, îi este codrul care, prin singurătatea și plăcerea simplă, dar naturală, prin de deliciale ce i le dă, îl mângâie, îl recrează, îi limpezește fruntea plină de gânduri și e fidel ascultător al durerilor lui. De aceea să nu ne mirăm de agrăirea ce i-o face codrului:

Codrule, codruțule,
Deschide-ți cărările
Să-mi duc supărările.

Din cele mai străvechi timpuri, codrul a fost soțul de durere, inimă sinceră, în care a încăput jalea, nenorocul, durerea și supărarea fiilor neamului nostru.

De aceea, zic, se desparte atât de greu de codrul ce-l cunoaște și de aceea ajuns între străini caută mângâiere și odihnă sufletească numai în codru.

Freamătul de frunză, curgerea puțin zgomotoasă a pâraielor codrului se unesc aproape perfect cu zbuciumarea inimii poporului cântător, - zbuciumare, care numai în line versuri, deosebit de frumoase își are răsunetul dorit.

Tot astfel în poezia de dor și jale nu știi ce să admiri mai mult: forma maiestuoasă și muzicală, în care se cântă sau conținutul adânc de trist, de multe ori sfâșietor, care producându-l mai de-aproape, ne pune în uimire prin puterea sentimentelor exprimate.

De altfel e ușor de înțeles că un poet, cum e poporul român, numai muzică frumoasă și plăcută a putut crea din versurile, în care și-a exprimat sentimentele, ce-i apasă inima. Judecând mai cu de-a mărunțul firea neamului nostru, simțim că poezia noastră poporană de dor și jale e *carne* din carnea poporului român și *sânge* din sângele lui, atât de mult sunt întrupate în întregul Românului: *dorul și jalea*.

Adânc cuprins și emoționat, sentimentelor sale le dă expresiune în versuri, ca:

Vai de mine cât dor duc
Colea noaptea, când mă culc,
Dimineața când mă scol
Sunt cu pieptul plin de dor.

Nu e ușor de închipuit mărimea cu care dorul chinuie pe cântăreț. El se culcă, se scoală cu pieptul plin de dor – dovadă, că timpul dintre culcare și sculare atât de greu și atât de zbuciumat l-a petrecut și chiar prin acest fapt se afirmă că ziua pentru el în cele sufletești a fost atât de zgomotoasă.

Deja la cea dintâi privire se poate vedea că dorul e o urmare nemijlocită a jalei.

Poporul nostru are și poezii de veselie, dar nota caracteristică a firii sale specifice se exprimă în poeziile lui *de dor și jale*; ele reoglindesc trăsătura fundamentală în caracterul poporului nostru: *duioșia*. Căci tocmai dorul vag și continuu, și jalea lină sunt elementele care dau mai multă duioșie poeziei noastre poporane¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul LXII, 1899, nr. 87 (18/30 aprilie), pp. 1-4 (articolul este semnat cu pseudonimul A. Șor., ceea ce ne duce la ideea că e vorba de sângeorzanul Aurel Șorobetea).

COMUNISM

PROPUNERI

cu elementele pentru încadrare în ordinul nr. 100/C, Cabinet U.M. din raza
Serviciului Securității Poporului Bistrița

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Prin ordinul nr. 100 Cabinet, din 3 aprilie 1950, s-au dat instrucțiuni regiunilor de securitate despre modul în care să se facă propuneri Direcției Generale a Securității Statului pentru arestarea și trimiterea în unități de muncă a celor care se încadrau în prevederile ordinului respectiv¹.

În cele ce urmează voi prezenta propunerile făcute de Serviciul Securității Poporului Bistrița la data de 19 august 1950, prin semnăturile Maiorului de Securitate Gligor Viorel și a Locotenentului de Securitate Vancea Emil, redactând materialul după cum urmează: numele și pronumele celui propus, locul și data nașterii, domiciliul, originea socială, profesiunea, apartenența politică, motivele și perioada propusă.

1. PREDAI ȘTEFAN

- Simileni-Dolj, 8.11.1896;
- Șieu-Sfântu, Năsăud;
- țăran mijlocăș;
- agricultor, plutonier-major deblocat;
- în trecut neîncadrat, în prezent exclus din PMR;
- plutonier-major deblocat, fost pe frontul de Răsărit, în alegerile din 1946 a dus o vie propagandă împotriva BPD-ului. Duce o propagandă reacționară șovină și are manifestări deschise. Cu ocazia treieriișului a avut manifestări dușmănoase.

- 1 an².

¹ Florian Banu, *Lagăre de muncă – cea mai arbitrară formă a represiunii comuniste*, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coordonatori), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Editura Polirom, București, 2008, p. 62.

² Arhiva CNSAS, *Fond documentar referitor la persoane din regiunea Cluj propuse a fi internate în Colonii de Muncă – 1950*, Dosar 000126, vol. I, partea I, p. 1, poz. 1.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

2. VULTUR ZAHARIE

- Șirioara-Năsăud;
- Șirioara-Năsăud;
- chiabur;
- agricultor chiabur;
- în trecut PNȚ Maniu, în prezent neîncadrat;
- cu ocazia alegerilor din 1946 și 1948 a făcut propagandă pentru P.N.Ț.

Lansează zvonuri alarmiste, dispărut de la domiciliu pentru neîndeplinirea planului de însămânțări, propagandă anti-sovietică. Instigă împotriva colectivizării;

- 2 ani¹.

3. CONEA LUDOVIC

- Iuda-Mureș, 25.03.1905;
- Dipșa-Năsăud;
- chiabur;
- agricultor chiabur;
- în trecut PNȚ Maniu, în prezent neîncadrat;

- lansează zvonul că se va schimba regimul și se va răzbuna pe membrii de partid. Are manifestări șovine, fost dat în judecată pentru nepredarea cotei de lână, aduce înjurii partidului și membrilor, face propagandă contra colectivizării;

- 2 ani².

4. BĂLAN POMPEI

- Blăjenii de Sus, Năsăud, 9.05.1905;
- Blăjenii de Sus, Năsăud;
- chiabur;
- agricultor chiabur;
- în trecut PNȚ Maniu, în prezent neîncadrat;

- se manifestă împotriva măsurilor luate de Guvern, înjurând conducerea actuală, lansează zvonuri despre răsturnarea regimului și împotriva colectivizării, instigă populația împotriva măsurilor luate de guvern;

- 2 ani³.

5. DEDEAN ALEXANDRU

- Ragla, Năsăud, 22.04.1903;
- Ragla, Năsăud;
- chiabur;
- agricultor chiabur;
- în trecut PNȚ Maniu, în prezent neîncadrat;

- se manifestă împotriva măsurilor luate de guvern, a avut arme ascunse, a

¹*Ibidem*, p. 1, poz. 2.

²*Ibidem*, p. 1, poz. 3.

³*Ibidem*, p. 1, poz. 4.

PROPUNERI...

amenințat organele miliției și securității, se manifestă împotriva URSS și pentru americani, își bate joc de țăranii săraci;

- 2 ani¹.

După poziția nr. 5 se trece la poziția 14.

14. TONCEAN VASILE

- Cușma-Năsăud, 7.06.1904;

- Cușma-Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut PNT Maniu, în prezent neîncadrat;

- agricultor chiabur, lansează o serie de zvonuri alarmiste, instigă populația împotriva măsurilor luate de guvern, împotriva colectărilor și muncilor agricole, este dușman regimului;

- 2 ani².

15. BUDEA PETRE

- Ploiești-Prahova, 7.03.1903;

- Bistrița;

- mic burghez;

- contabil;

- în trecut simpatizant al partidelor istorice;

- maior deblocat, răspânditor de zvonurile, insulte aduse regimului și guvernului actual, instigă împotriva colectivizării agriculturii;

- 2 ani³.

16. GRIGA ILIE

- Bistrița-Năsăud, 20.11.1908;

- Bistrița, str. Lt. Călin, nr. 6;

- țăran mijlocăș;

- cârciumar;

- în trecut PNT Maniu, în prezent neîncadrat;

- atitudine antimuncitorească, manifestări fățișe împotriva regimului, răspânditor de zvonuri alarmiste, dușmănos regimului;

- 2 ani⁴.

17. POP TOADER

- Bârsana-Maramureș, 6.08.1893;

- Bistrița – Ferma Budușan;

- moșier;

¹*Ibidem*, p. 1, poz. 5.

²*Ibidem*, p. 2, poz. 14.

³*Ibidem*, p. 2, poz. 15.

⁴*Ibidem*, p. 2, poz. 16.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- muncitor ocazional;
- fost PNTȚ, în prezent neîncadrat;
- moșier expropriat, manifestări împotriva regimului, instigări împotriva regimului, instigări împotriva colectivizării, răspândiri de zvonuri alarmiste;
- 2 ani¹.

18. SILAGI ALEXANDRU

- Mintiul Gherlii-Someș, 7.03.1900;
- Galații Bistriței-Năsăud;
- țăran mijlocăș;
- agricultor;
- în trecut neîncadrat și nici în prezent;
- subofițer deblocat, atitudine antimuncitorească, regalist, răspânditor de zvonuri alarmiste în legătură cu colectivizarea agriculturii;
- 1 an².

19. SIMIONCA VASILE

- Sebiș-Năsăud, 31.12.1905;
- Sebiș-Năsăud;
- chiabur;
- agricultor chiabur;
- fost PNTȚ Maniu, în prezent neîncadrat;
- instigator împotriva colectivizării, răspânditor de zvonuri alarmiste, sustrageri de la predarea cotelor, îngreuna colectivizarea în comună;
- 2 ani³.

20. RUSU PETRU

- Rebra-Năsăud, 30.07.1910;
- Dipșa-Năsăud;
- țăran mijlocăș;
- agricultor chiabur;
- simpatizant PNTȚ Maniu, în prezent neîncadrat;
- atitudine dușmănoasă clasei muncitoare, insulte membrilor de partid, manifestări regaliste, răspânditor de zvonuri alarmiste, instigator contra colectivizării;
- 1 ani⁴.

21. SONFELEAN PAVEL

- Galații Bistriței-Năsăud, 5.06.1904;
- Galații Bistriței-Năsăud;

¹*Ibidem*, p. 2, poz. 17.

²*Ibidem*, p. 2, poz. 18.

³*Ibidem*, p. 2, poz. 19.

⁴*Ibidem*, p. 2, poz. 20.

PROPUNERI...

- chiabur;
 - agricultor chiabur;
 - simpatizant PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;
 - sustragere de la cotele de cereale, injurii partidului și guvernului, insulte
 cooperației, instigări contra colectivizării;

- 2 ani¹.

22. ARASATE IOAN

- Gledin-Năsăud, 18.07.1907;

- Gledin-Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- fost PNT Maniu, în prezent neîncadrat;

- insulte aduse aparatului de stat, instigări și zvonuri în legătură cu
 colectivizarea, ieșiri dușmănoase împotriva regimului;

- 2 ani².

23. SCHNEIDER MIHAI

- Dipșa-Năsăud, 26.04.1909;

- Dipșa-Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut neîncadrat, în prezent neîncadrat;

- își bate joc de muncitorii G.A.S., consideră porcărie actuala conducere,
 răspândește zvonuri și instigă împotriva colectivizării;

- 2 ani³.

După poziția nr. 23 se trece la poziția 33.

33. DECEANU GHEORGHE

- Hădăreni-Turda, 14.04.1889;

- Lechința-Năsăud;

- țăran mijlocăș;

- țăran mijlocăș;

- fost legionar, în prezent neîncadrat;

- în 1944 a maltratată populația și a jefuit, manifestări șovine, condamnat
 pentru jaf și furt, lansează zvonuri alarmiste, instigă împotriva colectivizării;

- 2 ani⁴.

34. BILEGAN SIMION

- Nețeni-Năsăud, 14.02.1893;

¹*Ibidem*, p. 2, poz. 21.

²*Ibidem*, p. 2, poz. 22.

³*Ibidem*, p. 2, poz. 23.

⁴*Ibidem*, p. 3, poz. 33.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- Nețeni-Năsăud;
 - țăran mijlocăș;
 - mijlocăș înstărit;
 - fost PNTȚ Maniu, în prezent exclus F.P.;
 - instigă populația ca să nu se supună măsurilor luate de guvern, duce propagandă împotriva colectivizării, lansează zvonuri alarmiste în legătură cu războiul și altele;

- 1 an¹.

35. ROȘCA MIHAI

- Dumitrița-Năsăud, 13.02.1895;
 - Dumitrița-Năsăud;
 - țăran mijlocăș;
 - chiabur;
 - fost PNTȚ Maniu, în prezent neîncadrat;
 - a avut legături cu banditul Boșotă, înjura conducătorii regimului, manifestări regaliste, legături cu legionarii, se manifesta dușmănos împotriva oricărei măsuri;

- 2 ani².

36. SOMEȘAN VASILE

- Șieuț-Năsăud, 18.07.1904;
 - Șieuț-Năsăud;
 - țăran mijlocăș;
 - chiabur;
 - fost PNTȚ Maniu, în prezent exclus F.P.;
 - are manifestări naționaliste, instiga împotriva colectivizării, instiga împotriva oricărei măsuri luate de guvern și partid;

- 2 ani³.

37. RUSU GEORGETA

- Bistrița-Năsăud, 6.12.1921;
 - Bistrița, strada Năsăudului, nr. 13;
 - mic burgheză;
 - funcționară;
 - în trecut neîncadrată, în prezent exclusă UFDR;
 - manifestări legionare, insulte aduse regimului actual și partidului, manifestări fățișe împotriva regimului;

- 2 ani⁴.

¹*Ibidem*, p. 3, poz. 34.

²*Ibidem*, p. 3, poz. 35.

³*Ibidem*, p. 3, poz. 36.

⁴*Ibidem*, p. 3, poz. 37.

PROPUNERI...

38. BABA ALEXANDRU

- Șieu-Măgheruș, 6.03.1899;
- Șieu-Măgheruș, Năsăud;
- țăran mijlocaș;
- țăran chiabur;
- fost PNT Maniu, în prezent exclus F.P.;
- țăran chiabur, manifestări ostile regimului fățișe, semnalat cu diferite afaceri pe spinarea săracilor, răspândește zvonuri și agită împotriva colectivizării;
- 2 ani¹.

39. SOS PAVEL

- Țigău-Năsăud, 22.03.1902;
- Țigău-Năsăud;
- țăran chiabur;
- agricultor chiabur;
- în trecut simpatizant nylosist, în prezent exclus UPM;
- manifestări ostile regimului, manifestări șovine, instigații împotriva colectivizării și împotriva predării cotelor de cereale;
- 2 ani².

40. SARBULESCU MIHAI

- Turnu-Severin, jud. Mehedinți, 5.10.1922;
- Bistrița, str. Eminescu, nr. 4;
- burgheză;
- casier;
- în trecut simpatizant legionar, în prezent neîncadrat;
- manifestări ostile împotriva regimului, injurii aduse partidului și conducătorilor RPR, lansator de zvonuri în legătură cu situația internațională și amenințări de răzbunare împotriva regimului și activităților de partid;
- 1 an³.

După poziția nr. 40 se trece la poziția 51.

51. FURCEA VASILE

- Salva-Năsăud, 22.04.1891;
- Mintiu-Năsăud;
- mijlocaș;
- agricultor;
- în trecut simpatizant PNT, în prezent neîncadrat;
- a aprins pădurea sa proprie de pe hotarul comunei, lansează zvonuri alarmiste despre răsturnarea regimului și de răspunderea lui asupra autorităților;

¹*Ibidem*, p. 3, poz. 38.

²*Ibidem*, p. 3, poz. 39.

³*Ibidem*, p. 3, poz. 40.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- 2 ani¹.

52. CEUCA IOSIF

- Salva-Năsăud, 10.08.1913;

- Salva-Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut simpatizant PNT, în prezent neîncadrat;

- a sabotat predarea cotelor, a amenințat autoritățile, face bancuri în legătură cu tov. Stalin, spune că comuniștii vând țara rușilor, lansează zvonuri în legătură cu un nou război;

- 2 ani².

53. CRIȘAN IOAN

- Zagra-Năsăud, 21.07.1906;

- Zagra-Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;

- a lansat zvonuri despre un al treilea război, a instigat contra însămânțărilor, este dușmănos regimului;

- 2 ani³.

54. RUS VICTOR

- Zagra-Năsăud, 24.03.1912;

- Zagra-Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;

- a lansat zvonuri alarmiste despre al treilea război și că se va răzbuna asupra comuniștilor când se va schimba regimul, a amenințat prin o scrisoare conducătorii politici și administrativi;

- 2 ani⁴.

55. CHITU OVIDIU zis Coca.

- Năsăud-Năsăud, 11.11.1908;

- Năsăud-Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut PNT Maniu, în prezent neîncadrat;

¹*Ibidem*, p. 4, poz. 51.

²*Ibidem*, p. 4, poz. 52.

³*Ibidem*, p. 4, poz. 53.

⁴*Ibidem*, p. 4, poz. 54.

PROPUNERI...

- lansări de zvonuri alarmiste, instigări contra predării cotelor, defăimează conducerea actuală, face bancuri la adresa conducătorilor;

- 2 ani¹.

56. ARMAN ALEXANDRU

- Sângeorz-Băi, Năsăud, 14.05.1913;

- Năsăud-Năsăud;

- mijlocaș;

- agricultor chiabur, pălărier;

- în trecut simpatizant legionar, în prezent neîncadrat;

- a făcut instigări contra colectivizărilor, lansează zvonuri alarmiste despre schimbarea regimului, ponegrește partidul și pe membrii de partid;

- 2 ani².

57. TATAY ȘTEFAN

- Năsăud-Năsăud, 27.01.1909;

- Năsăud-Năsăud;

- mic burghez;

- fotograf;

- în trecut nylosist, în prezent neîncadrat,

- lansează zvonuri alarmiste, este șovinist înfocat, defăimează conducerea și partidul, dușmănos regimului, colportează știri de la Radio America;

- 1 an³.

58. DOBOACĂ MACEDON

- Rebrîșoara, Năsăud, 17.06.1898;â

- Rebrîșoara, Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut PNL Brătianu, în prezent exclus din FP;

- instigă contra colectării, lansează zvonuri alarmiste, influențează credincioșii să se adune clandestin, defăimează conducerea comunistă;

- 2 ani⁴.

59. CIUTA NICOLAE

- Rebrîșoara, Năsăud, 9.03.1904;

- Rebrîșoara, Năsăud;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut simpatizant PNT, în prezent exclus din FP;

¹*Ibidem*, p. 4, poz. 55.

²*Ibidem*, p. 4, poz. 56.

³*Ibidem*, p. 4, poz. 57.

⁴*Ibidem*, p. 4, poz. 58.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- lansează zvonuri în legătură cu libertatea religioasă, influențează predicatorii sectei interzise Oastea Domnului de a se aduna în mod clandestin, lansează zvonuri alarmiste;

- 2 ani¹.

60. SCRIDON EZECHIL

- Feldru-Năsăud, 28.06.1910;

- Feldru-Năsăud;

- mijlocas;

- agricultor;

- în trecut PNL Brătianu, în prezent neîncadrat;

- la alegerile din 1946 a luat parte la complotul organizat în contra secției de votare și a autorităților, nesupus autorităților, bârfește partidul și guvernul actual;

- 1 an².

61. GASPĂR ȘTEFAN

- Fipeni,

- Ilva-Mare, Năsăud;

- mic burghez,

- fost profesor;

- în trecut simpatizant Partidul Fascist Maghiar;

- exclus PMR pentru faptele sale dușmănoase, șovinist maghiar înfocat, înjură partidul și guvernul, foarte dușmănos;

- 2 ani³.

După poziția nr. 61 se trece la poziția 74.

74. VRÂNCEANU ANDREI

- Susenii Bârgăului, Năsăud, 30.04.1919;

- Susenii Bârgăului;

- chiabur;

- agricultor chiabur;

- în trecut simpatizant PNT, în prezent neîncadrat;

- nu se supune la ordinele date de autorități, bârfește și înjură partidul și conducerea, s-a sustras de la predarea cotei de lapte, lansator de zvonuri cu privire la război, instigă împotriva colectivizării;

- 2 ani⁴.

75. LAZAR VASILE

- Cușma-Năsăud, 8.07.1896;

- Cușma-Năsăud;

¹*Ibidem*, p. 4, poz. 59.

²*Ibidem*, p. 4, poz. 60.

³*Ibidem*, p. 4, poz. 61.

⁴*Ibidem*, p. 5, poz. 74.

PROPUNERI...

- chiabur;
 - agricultor chiabur;
 - fost PNT Maniu, în prezent neîncadrat;
 - injurii aduse partidului și conducătorilor, lansează zvonuri alarmiste, instigă împotriva colectivizării, nu se supune ordinelor date de autoritățile locale;
 - 2 ani¹.

76. VRĂȘMAȘ IOAN

- Prundul Bârgăului, Năsăud, 15.10.1888;
 - Colibița-Năsăud;
 - chiabur;
 - agricultor chiabur;
 - fost PNT Maniu, în prezent neîncadrat;
 - lansează zvonuri alarmiste, nu se supune la hotărârile guvernului și partidului, sabotează campania de primăvară, bârfește și înjură partidul;
 - 2 ani².

77. NEMEȘ DĂNILĂ

- Tiha Bârgăului, Năsăud, 5.05.1896;
 - Tiha Bârgăului, Năsăud, satul Tureac;
 - chiabur;
 - agricultor chiabur;
 - fost PNT Maniu, în prezent neîncadrat;
 - aduce injurii partidului și bârfește partidul, nu se supune ordinelor organelor locale, a sabotat campania de primăvară și predarea cotelor;
 - 2 ani³.

78. JEICAN VASILE

- Cușma-Năsăud, 8.04.1887;
 - Cușma-Năsăud;
 - chiabur;
 - agricultor chiabur;
 - fost PNL Brătianu, în prezent exclus FP;
 - bârfește și a înjurat conducătorii partidului, face propagandă împotriva colectivizării, a încercat să saboteze predarea cotelor;
 - 2 ani⁴.

79. VRĂȘMAȘ LUCA

- Prundul Bârgăului, Năsăud, 27.02.1894;
 - Prundul Bârgăului, Năsăud;

¹*Ibidem*, p. 5, poz. 75.

²*Ibidem*, p. 5, poz. 76.

³*Ibidem*, p. 5, poz. 77.

⁴*Ibidem*, p. 5, poz. 78.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- chiabur;
- agricultor chiabur;
- fost PNT Maniu, în prezent neîncadrat;
- bârfește și înjură partidul și orice acțiuni ale acestuia, s-a sustras de la predarea cotei de cartofi, propagandă împotriva colectivizării, lansator de zvonuri;
- 2 ani¹.

80. MORAR GAVRILĂ

- Rusul Bârgăului, Năsăud, 19.02.1895;
- Rusul Bârgăului, Năsăud;
- chiabur;
- agricultor chiabur;
- fost PNT Maniu, în prezent neîncadrat;
- s-a sustras de la predarea cotelor de cereale, înjură și bârfește partidul, lansator de zvonuri în legătură cu războiul, instigă împotriva colectivizării;
- 2 ani².

¹*Ibidem*, p. 5, poz. 79.

²*Ibidem*, p. 5, poz. 80.

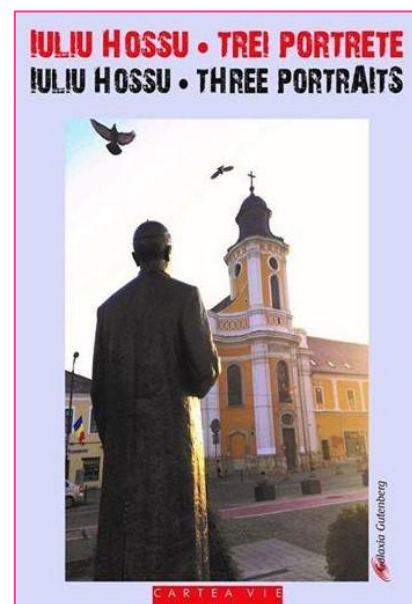
RECENZIE

Ruxandra Cesereanu (coordonator), *Iuliu Hossu-trei portrete/Iuliu Hossu-Three Portraits*, Târgu Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2019, 238 p.+20 ilustrații:

La împlinirea unui veac de la realizarea Marii Uniri, din inițiativa scriitoarei clujene Ruxandra Cesereanu, la editura Galaxia Gutenberg din Târgu-Lăpuș, a fost publicat, în ediție bilingvă, româno-engleză, volumul *Iuliu Hossu-trei portrete*, dedicat celui dintâi cardinal român, unul dintre făuritorii actului de la 1 Decembrie 1918. Situat la granița dintre cercetarea istorică, filologică și jurnalistică, volumul ne prezintă, *grosso modo*, două momente din viața cardinalului Iuliu Hossu, două episoade emblematice pentru imaginea sa de „făuritor al Marii Uniri” și de „simbol” al rezistenței împotriva ingerințelor regimului comunist.

Venit pe lume la 30 ianuarie 1885, într-o familie preotească, înrudită cu episcopul greco-catolic de Lugoj și Gherla, Vasile Hossu, cardinalul Iuliu Hossu s-a format în ambianța școlii teologice din Blaj și a Colegiului De Propaganda Fide din Roma. Asemeni părintelui său, la finalizarea studiilor teologice, a urmat calea preoției, în anul 1910 fiind hirotonit preot și cooptat în activitățile administrative ale Episcopiei Greco-Catolice de Lugoj. În anii Primului Război Mondial a slujit ca preot militar în armata austro-ungară, alinând sufletele soldaților români din spitalele militare ale Vienei. În anul 1917, a fost numit episcop de Gherla, calitate din care la 1 Decembrie 1918, la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, a citit textul rezoluției de unire a Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Regatul României, iar mai apoi s-a numărat printre cei care au prezentat rezoluția regelui Ferdinand I. De numele său s-a legat transferarea sediului Episcopiei Greco-Catolice de Gherla la Cluj, care s-a transformat, astfel, în Episcopia Greco-Catolică de Cluj-Gherla, precum și rezistențele împotriva măsurilor abuzive luate de administrația horthystă în Ardealul de Nord după anul 1940, mai apoi de autoritățile comuniste, instaurate în anul 1948. Împotrivindu-se desființării Bisericii Greco-Catolice, Iuliu Hossu a îndurat, cu demnitate, privarea de libertate, detenția în Penitenciarul de la Sighet și domiciliul obligatoriu impus la mănăstirea Căldărușani, devenind astfel un „simbol” al rezistenței și al credinței în restaurarea bisericii. S-a stins din viață în anul 1973, după patru ani de la trecerea sa, *in pectore*, în rândul cardinalilor Bisericii Romano-Catolice.

Volumul analizat este deschis printr-un „preambul” (pp. 9-12), semnat de coordonatoarea acestuia, în paginile căruia sunt prezentate resorturile care au stat în spatele inițierii acestui proiect editorial, aspectele vizate din viața și activitatea cardinalului Iuliu Hossu, precum și rațiunea prezentării acestuia într-o ediție bilingvă, româno-engleză.

RECENZIE

Cel dintâi studiu al volumului, „O zi din viața cardinalului Iuliu Hossu: 1 Decembrie 1918” (pp. 15-62), semnat de istoricul Ovidiu Ghitta, decanul Facultății de Istorie și Filosofie din Cluj-Napoca, prezintă cel mai important moment trăit de episcopul Iuliu Hossu, consumat în toamna și iarna anului 1918. Implicat în susținerea activității Consiliului Național Român Central, Iuliu Hossu a participat, în calitate de delegat de drept, la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, unde a citit în fața mulțimilor adunate rezoluția de unire a Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Regatul României. Din nefericire, peste doar trei decenii, actul Marii Uniri avea să fie maculat de scoaterea în afara legii a Bisericii Greco-Catolice, de unificarea confesională forțată și de prigonirea celor care au avut curajul să se opună acestei decizii arbitrare (printre aceștia, aflându-se și Iuliu Hossu).

Analizând volumul memorialistic *Credința noastră este viața noastră*, cel de-al doilea studiu, intitulat „Cartea transfigurării. Memoriile cardinalului Iuliu Hossu” (pp. 63-77), poartă semnătura filologului Ruxandra Cesereanu și este dedicat pătimirilor trăite de Iuliu Hossu sub regimul comunist, trăirilor, sentimentelor și frustrărilor acumulate de acesta de-a lungul ultimilor ani de viață.

Ultimul text, „Cronica unui martiriu asumat” (pp. 79-118), este semnat de jurnalistul Gelu Hossu, membru fondator și președinte al Asociației „Cardinal Iuliu Hossu”, și ne prezintă, din nou, însă pe baza unui fond documentar, încadrat în structura textului, martiriul cardinalului Iuliu Hossu, asumat cu speranța unei restaurări și repuneri în drepturi a Bisericii Greco-Catolice.

Traducerea celor trei studii în limba engleză sporește valoarea volumului, conținutul acestuia fiind accesibil și publicului străin, prea puțin familiarizat cu viața și sacrificiul primului cardinal român, Iuliu Hossu. Toate acestea sunt întregite prin cele 20 de ilustrații, realizate în intervalul 1900-1970, care ne înfățișează diferitele portrete ale cardinalului Iuliu Hossu, surprinse în diferite etape ale vieții și care prezintă mereu același chip radios și candid.

Departate de a fi dedicat strict comunității științifice, academice, volumul prezentat, rezultat al prieteniei intelectuale dintre autori, se adresează unui public larg, prezentând două ipostaze mai mult sau mai puțin cunoscute ale cardinalului Iuliu Hossu (trecut, în anul 2019, în rândul fericiților Bisericii Romano-Catolice, alături de Valeriu Traian Frențiu, Vasile Aftenie, Ioan Suci, Tit Liviu Chinezu, Ioan Bălan și Alexandru Rusu, martiri ai prigoanei comuniste). Din acest motiv, efortul autorilor și al editorului merită a fi felicitat și semnalat prin intermediul recenziilor și notelor de lectură, dublat de îndemnul, adresat celor interesați, de a parcurge paginile volumului.

Drd. Mihai-Octavian Groza
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229